

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

ANIMOTERAPIE A JEJÍ DOPADY NA ROZVOJ SCHOPNOSTÍ A SOCIÁLNÍCH
DOVEDNOSTÍ KLIENTA
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavλίna Filippová
Sociální péče, obor Sociální práce
léta studia (2009 - 2012)

Vedoucí práce: *PaeDr. Petr Štainigl*

Zruč-Senec, 22. března 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Zruč-Senec, 22. března 2012

.....
vlastnoruční podpis

OBSAH

1	ÚVOD.....	1
2	ANIMOTERAPIE OBECNĚ.....	2
2.1	CO JE ANIMOTERAPIE.....	2
2.2	HISTORIE ANIMOTERAPIE	3
2.3	DĚLENÍ ANIMOTERAPIE.....	6
2.4	MOŽNÉ PROBLÉMY	9
3	ANIMOTERAPIE V ÚSTAVNÍ PÉČI.....	10
3.1	MOŽNOSTI LÉČEBNÝCH PROGRAMŮ V ÚSTAVECH.....	10
3.2	VÝZNAM ANIMOTERAPIE PRO PERSONÁL.....	12
4	MOŽNOSTI OVLIVŇOVÁNÍ SOCIÁLNÍ STRÁNKY KLIENTA.....	13
4.1	ROZVOJ KOMUNIKACE	14
4.2	SEBEVĚDOMÍ.....	16
4.3	EMPATIE	16
4.4	SOCIÁLNÍ PŘÍZPŮSOBIVOST	16
4.5	ANIMOTERAPIE ZAMĚŘENÁ NA SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI V SOUVISLOSTI S DRUHEM POSTIŽENÍ	17
4.5.1	Autismus.....	17
4.5.2	Mentální retardace.....	17
4.5.3	Tělesné postižení	18
4.5.4	Smyslové postižení	19
4.6	ANIMOTERAPIE VE ŠKOLÁCH	19
4.7	MOŽNOSTI ANIMOTERAPIE PODLE ZVÍŘECÍHO DRUHU.....	20
4.7.1	Canisterapie.....	20
4.7.2	Hiporehabilitace	21
4.7.3	Felinoterapie.....	23
4.8	ANIMOTERAPIE V SOUVISLOSTI S VĚKEM	23
4.8.1	Animoterapie u dětí.....	24
4.8.2	Animoterapie u lidí v produktivním věku	26
4.8.3	Animoterapie u starých lidí	27
5	VYBRANÉ PROJEKTY, DOBRÁ PRAXE	29
5.1	PROJEKT PEJSEK.....	29
5.2	DELFINOTERAPIE PRO DĚTI Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ	31
6	VÝZKUM.....	32
6.1	HYPOTÉZA	32
6.2	VÝZKUMNÝ VZOREK.....	33
6.2.1	Canisterapeuté	33
6.2.2	„Běžní“ majitelé psů	33
6.2.3	Lidé bez psů	34
6.3	OTÁZKY V DOTAZNÍKU.....	34
6.4	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZY.....	49
7	ZÁVĚR.....	51
8	SEZNAM LITERATURY	52
9	RESUMÉ.....	54

1 ÚVOD

„Nic nečiní člověka lidštějším, než láska ke zvířatům“ - Henry Fielding. V duchu tohoto citátu se vlastně nese celá moje bakalářská práce, která je zaměřena na to, jak může animoterapie pomoci při rozvoji schopností a sociálních dovedností.

Animoterapie může být člověku prospěšná v různých oblastech, já se však zaměřím na oblast sociální. Vliv na fyzickou a psychickou stránku člověka je také důležitý a zlepšení v těchto oblastech zcela jistě přinese i zlepšení v oblasti sociální, ale téma je to příliš široké.

Cílem teoretické části je shrnout poznatky v oblasti animoterapie v souvislosti s jejím vlivem na sociální dovednosti klienta, nastíním však i co animoterapie je, její historii, dělení, možné problémy a její možnosti v ústavní péči. V praktické části budu zpracovávat výzkum ve formě dotazníků, jehož cílem je zjistit, jak vnímají možnosti ovlivňování sociální stránky člověka canisterapií lidé, kteří provozují canisterapii (canisterapeuté), běžní chovatelé psů a lidé, kteří psa nemají, a jejich odpovědi porovnáám.

2 ANIMOTERAPIE OBECNĚ

2.1 CO JE ANIMOTERAPIE

Pro terapii za asistence zvířat je používáno několik označení. Označení animoterapie používá např. Zoran Nerandžič, označení zooterapie používá kolektiv autorů v knize „*Zooterapie ve světle objektivních poznatků*“. Tyto pojmy však definují různí autoři různě. Toto je dáno i tím, že každý autor se zaměřuje více či méně na nějakou oblast, ve které zkoumá působení zvířete na člověka. Nejjednodušší vysvětlení by asi bylo, že se jedná o terapii za asistence/pomoci zvířat. Zvíře jako takové není terapeutem, ale je jakýmsi prostředníkem mezi terapeutem a klientem. Odborným slovem lze zvíře označit za tzv. koterapeuta (4). Přesnější by ale možná bylo, že se jedná o léčebné působení za asistence zvířete na zdraví člověka. Zdraví člověka je v tomto případě chápáno dle definice WHO (World Health Organisation = Světová zdravotnická organizace) jako „...stav kompletní fyzické, mentální a sociální pohody, který nesestává jen z absence nemoci nebo vady“. Toto pojetí je velice široké a tudíž umožňuje do animoterapie zařadit všechny oblasti, kterými se zabývá. Animoterapie se totiž zabývá jak fyzickou stránkou klienta, tak i psychickou a sociální.

Lidé si často pod pojmem animoterapie/zooterapie představují spíše léčbu zvířat, než možnost využití léčby zvířaty (za asistence zvířat). I když v poslední době se i díky zájmu médií všeobecné povědomí o animoterapii rozšiřuje, lidé o ní často mají pouze zkreslenou představu. Média ukazují hlavně dojemné obrázky postižených dětí či seniorů, kteří leží v objetí zlatého retrívra – ano, polohování, jak se tato technika nazývá, je jednou ze součástí animoterapie, ale zdaleka není jedinou. Představuje pouze malou část toho, co nám zvířata nabízejí. Ovšem pro média jsou právě tyto techniky ty nejlákavější a pracovníci v této oblasti jsou rádi za jakoukoliv možnost prezentace své práce širší veřejnosti a zlepšit tak informovanost lidí.

Zooterapie lze podle zákona o sociálních službách provozovat jako sociální rehabilitaci (4). Pozitivní vliv mají zvířata na všechny, starší občany i děti, tělesně postižené i zdravé (10).

2.2 HISTORIE ANIMOTERAPIE

Zvířata pomáhají člověku již od své domestikace. Kůň provází člověka přibližně 5 000 let, kočka 5 000 – 10 000 let a podle nejnovějších výzkumů Arizonské univerzity, pes je společníkem člověka již 33 000 let. Pro člověka byla zvířata zdrojem potravy, dopravním prostředkem, pomocníkem při práci, ochráncem, ve většině míst byla zvířata i předmětem uctívání (například ve starém Egyptě, Etiopii, Sumeru, Assýrii, Babyloně, Persii, Indii, civilizaci Inků, inuitských kmenů, Řecku, Římě, dále zvířata uctívali Germáni a Skythové), ale zvířata plnila i funkci společenskou, o čemž svědčí i některé archeologické nálezy, kdy byli lidé pohřbíváni se svými psy. Ve Starém Orientu byla dokonce záměrně šlechtěna společenská plemena psů (4).

Vztah lidí ke psům a kočkám se v průběhu dějin značně proměňoval. Od slepého zbožňování až po nenávisť a pronásledování. Postavení koně však bylo oproti tomu poměrně stabilní a to v různé době na různých místech. Kůň byl nositelem ušlechtilých kvalit, představitel síly, krásy, elegance, rychlosti a nezkrocené svobody (4). O léčebném využití koně pocházejí první zmínky od jihoamerických indiánů. Ti nechávali své bojovníky ležet napříč přes hřbet koně, který musel chodit nebo klusat. Díky rytmickému pohybu byl masírován hrudní koš a poloha napříč udržovala volné dýchací cesty. Jednalo se tedy o nepřímou srdeční masáž a povzbuzování dechových funkcí člověka (8).

Ve starověku byl pes součástí výbavy babylonského lékaře. Tehdy už byla známá léčivá moc psích slin a tak se dávaly rány nemocných olizovat psovi (1). Ve starém Řecku byla využívána určitá forma hipoterapie a canisterapie. Canisterapie spočívala tenkrát v přikládání malých psů na nemocná místa. Tento způsob byl oblíben také na hradech ve středověku, kdy tímto způsobem bylo léčeno revma (12). Přímé fyzické působení zvířat je jen jednou z forem, do které spadá živočišné teplo produkované zvířetem, antibiotika ve slinách apod. Působí zde však i psychologické účinky zvířat na člověka a dochází k aktivaci citů, antidepresivních a antistresových mechanismů – tohoto se začíná využívat v dnešní době, kdy mají lidé jen malý kontakt s přírodou (4).

Ve středověku byl vztah lidí ke zvířatům ovlivněn náboženstvím a má v této době obojaký charakter (4). Pro katolickou církev byl úzký vztah k psovi nebo kočce připomínkou pohanství a zvířata byla prohlášena za tvory bez duše. Zvířata mohl chovat

prostý člověk pouze pro užitek a byla dokonce stanovena maximální výška chovaného psa (1). V Belgii se však i přes to zvířata používala jako doplňková terapie zdravotně postižených od 8. do 9. století (4). Ve 13. století, kdy v Evropě vládla inkvizice, byli lidé často zabíjeni a týráni jen kvůli tomu, že vlastnili kočky, byli obviňováni z toho, že uctívají ďábla v podobě černého kocoura. Ve 14. století byly kočky dokonce viněny za morovou epidemii a byly na příkaz vládců zabíjeny (8).

Novověk přinesl oslabení vlivu církve a dochází ke změně náhledu na vlastnictví zvířat a na zvířata jako taková (1). První cílený popis léčebného využití koně znám od 17. století. Tehdy Němec Thomas Sydehman předepisoval jízdu na koni z léčebných důvodů (8). Z 18. století pocházejí bohaté literární záznamy o využívání koní, např. osobní lékař Marie Terezie doporučoval jízdu na koni u lidí s duševními poruchami. Roku 1750 je jízda na koni jako nejdůležitější gymnastické cvičení, které má účinky jak na fyzickou tak psychickou stránku člověka, popsána v první sportovně medicínské učebnici (4). O animoterapii ve smyslu, jak ji chápeme dnes, můžeme hovořit až od konce 18. století. V roce 1792 byla v Anglii založena klinika (York Retreat), jejímž cílem bylo pečovat o duševně nemocné aktivizujícím způsobem. Mimo jiné to spočívalo i v podpoře držení zvířat. Na takovýchto klinikách se používali např. králíci a drůbež jako nástroje terapie. Klientům tato zvířata pomáhala zvýšit sebekontrolu a přijmout odpovědnost (12). V 19. století tvrdili mniši z kláštera v Yorku, že nemocnému pomáhá na těle i na duchu molitba a zvíře. V Bethelu (Německo) vzniklo v 19. století centrum pro epileptiky, které od počátku využívalo léčebného účinku psů, koček, ovcí, koz, ptáků a koní – toto zařízení funguje po modernizaci a rozšíření dodnes. V Čechách se počátky hipoterapie datují kolem roku 1880 a na počátku 20. století se dostává do okruhu zájmu zdravotníků. Po první světové válce je kůň využíván při rehabilitaci válečných invalidů. V roce 1919 byli v nemocnicích v USA poprvé použiti psi jako kamarádi ke hrám (4). První dokumentované nasazení zvířat pro rehabilitaci proběhlo v USA v New Yorku při rehabilitaci válečných pacientů v roce 1942 (12). V Norsku bylo v roce 1966 založeno rehabilitační centrum pro zdravotně postižené, kde byli součástí léčebného režimu i psi a koně (4).

Moderní historie animoterapie však není delší než 50 let (12). Roku 1969 byl v Americe zaznamenán největší průlom. Americký psychiatr B. M. Levinson vzbudil pozornost lékařské veřejnosti díky svému terapeutickému úspěchu se psem (4). Levinson

zkoumal v této době vliv zvířat na sociální, emocionální a fyzický stav. Levinsonova hypotéza spočívá v tom, že zvířata působí jako sociální katalyzátor, který zahajuje a podněcuje sociální kontakt (12). Zvířata podle Levinsona fungují jako přechodné objekty. Nejprve si klient vytvoří vztah ke zvířeti a později si přes zvíře vytvoří vztah i k terapeutovi a dalším lidem (1). V roce 1982 pak stanovil metodické zásady nové vědní disciplíny – „pet-facilitated therapy“ (zvířaty podporovaná terapie) (4).

K největšímu růstu odvětví animoterapie dochází v USA. Vedle B. M. Levinsona se animoterapií zabývají i manželé Corsonovi, Friedmannová, Katcher, Lynch a další. Tato disciplína je zde i prakticky aplikována a to hlavně formou tzv. návštěvních programů (více o nich dále) v domovech pro seniory, nemocnicích, léčebnách, dětských domovech, věznicích, školách, psychiatrických zařízeních atd. Dochází zde i k vypracování metodologie a norem praxe a animoterapie je rozdělena na AAA a AAT a na tomto rozdělení se shoduje většina lidí v oboru. Rozdělení animoterapie bude podrobně popsáno v následující kapitole (4).

Od 80. let se k zavádění praktických i výzkumných aktivit zapojuje i Německo, ve kterém se nejvíce uplatňuje terapeutické ježdění na koni a aktivity nebo terapie se psy. Postupně se připojují i další země v Evropě – Anglie, Švýcarsko, Rakousko, Dánsko, Holandsko, Česká republika (Prof. Matějček, Doc. Vojtěchovský, Prof. Velemínský, Dr. Lacinová, Dr. Galajdová, Dr. Nerandžič aj.), Polsko a Francie. Ostatní země v Evropě jsou však v začátcích, ale zájem vzrůstá. Vznikají zastřešující organizace, jsou vydávány tematické publikace, pořádají se odborné semináře, ze kterých vycházejí sborníky, dále vzniká spousta praktikujících organizací, přibývají výzkumné práce, obor se rozšiřuje do různých typů škol. Výsledky se prolínají do dalších oblastí – výzkumu lidského a zvířecího chování, všeobecné a speciální pedagogiky, psychologie, psychiatrie, sociologie, gerontologie, gerontopsychiatrie, výzkumu socializace a v neposlední řadě i do humánní a veterinární medicíny (4).

V 60. letech minulého století začaly vznikat v USA a Evropě organizace, které se hipoterapií zabývají (4). Od 60. let minulého století probíhaly v Německu výzkumy o možnostech léčebné jízdy na koních. První léčebné využití koně v České republice se odehrálo roku 1986 (8).

V moderní době se postupně mění úloha kočky z ochránce obydlí před škůdci ve společníka. V animoterapii se začaly kočky používat na mezinárodní úrovni přibližně ve stejnou dobu jako psi, ale příliš se o tom nemluví. První informace o jejich používání se objevují od poloviny 90. let minulého století (8).

Léčba s využitím zvířat má v ČR velice krátkou historii a její prudký rozvoj nastal až po roce 1990. V Čechách se začala canisterapie využívat až na začátku 90. let minulého století a to ojediněle např. v Ústavu sociální péče Kociánka v Brně nebo v Psychiatrické léčebně v Bohnicích koncem 80. a začátkem 90. let (8).

V roce 1992 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organisations), která se zabývá výzkumem, ale i praktickou aplikací aktivit se zvířaty a každé tři roky pořádá celosvětovou konferenci. Česká republika je jejím členem od roku 1995 (4).

2.3 DĚLENÍ ANIMOTERAPIE

1) Dělení podle zvířecího druhu

- kůň = hiporehabilitace
- pes = canisterapie
- kočka = felinoterapie
- delfín = delfinoterapie
- lama = lamaterapie
- hmyz = insektoterapie
- ptactvo = ornitoterapie
- Je možno používat různá zvířata, ale ne ke každému je přiřazen název terapie, vyjmenovala jsem jen nejznámější pojmy i ty méně obvyklé, které mají svůj specifický název.

2) Dělení podle terapeutického záměru

- a) **aktivity za pomoci zvířat (AAA)** – tyto aktivity jsou zaměřeny na zlepšení kvality života klienta a přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností. Mezi cíle těchto aktivit patří zlepšování komunikace, pohybu, motivace, otevřenosti, aktivity a odbourávání stresu.
- b) **terapie za pomoci zvířat (AAT)** – jedná se o cílený kontakt se zvířetem, který má za cíl zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta. Cílem je podpora procesu léčby nebo rehabilitace.
- c) **vzdělávání za pomoci zvířat (AAE)** – jedná se o kontakt (přirozený nebo cílený) se zvířetem, který je zaměřen na rozšíření případně zlepšení výchovy, vzdělávání či sociálních dovedností klienta. Cílem je hlavně přirozené zvýšení motivace k učení a dalšímu sociálnímu rozvoji člověka.
- d) **krizová intervence za pomoci zvířat (AACR)** – kontaktu se zvířetem se využívá v případě, kdy se člověk ocitl v krizovém prostředí. Zaměřuje se na odbourávání stresu a snaží se zlepšit psychický nebo i fyzický stav klienta. Podpora procesu stabilizace je v této metodě hlavním cílem.
- e) **případně kombinace předchozích metod**

3) Dělení podle formy

- a) **návštěvní program** – odehrává se buď v domácnosti klienta, nebo v zařízení, případně dochází klient za zvířetem nebo se setkávají na nějakém jiném místě. Setkávání je pravidelné. Tato forma je nejrozšířenější.
- b) **jednorázové aktivity** – jedná se hlavně o aktivity pro veřejnost nebo pro uzavřený okruh klientů (veřejné prezentace, ukázky, přednášky)
- c) **pobytový program** – klient pobývá v prostředí, kde se animoterapie provozuje. Pobyt může být jednorázový nebo pravidelný. Má podobu hlavně táborů, pobytu na statku, ekofarmě apod.

- d) **rezidentní program** – animoterapeutické zvíře je v prostředí umístěno trvale. Zvíře je majetkem klienta nebo zařízení.
- e) **zásah krizové intervence** – animoterapeutický tým je zapojen do aktivit integrovaného záchranného systému. V případě krizové situace (přírodní katastrofa, požár, nehoda, teroristický útok,...) je vyzván k práci.
- f) **případně kombinace předchozích forem**

4) Dělení podle účastníků

- a) **podle způsobu práce**
 - samostatná práce
 - spolupráce několika zooterapeutických týmů
- b) **podle složení pracovní jednotky**
 - zvíře + zoterapeut + klient
 - zvíře + zoterapeut + klient + personál, případně další pracovníci
- c) **podle počtu zvířat**
 - zoterapeut + jedno zvíře
 - zoterapeut + více zvířat
- d) **podle počtu klientů**
 - individuální zoterapie
 - skupinová zoterapie

5) Dělení podle klientů

- a) **podle analýzy cílové skupiny** – analýza podle věku, pohlaví,...
- b) **podle analýzy zdravotního stavu** – zdravý, dočasně nemocný, v rehabilitaci, zdravotně postižený (dělení dle stupňů a kombinací postižení), dlouhodobě nemocný, ...
- c) **podle analýzy sociálních vazeb a dynamiky prostředí** – izolovaný, osamělý, v rodinném prostředí, v zařízení (jeho typ a dynamika), v ohrožení, ... (4)

2.4 MOŽNÉ PROBLÉMY

- Jako možné riziko je uváděno nebezpečí nákazy. Ale při zachování určitých pravidel je toto riziko minimální (10).
- Problémy mohou dále vzniknout, pokud je klient na zvíře alergický. Potom je možné využít bezkontaktních metod, např. cíleného pozorování. Zamezíme kontaktu klienta se zvířetem.
- U strachu ze zvířete můžeme klienta podpořit v jeho překonání, ale do styku se zvířetem ho v žádném případě nenutíme. V případě fobie je nutná konzultace odborníka a zvolení odpovídajícího postupu, obecně je však fobie zpravidla kontraindikací.
- Chov zvířat může být také finančně náročný, zvláště pak u větších či exotických zvířat.
- Při animoterapii je důležité brát ohledy na osobnost zvířete a respektovat jeho práva, což může omezit pravidelnost či rozsah služeb.
- Animoterapii by měl vždy provádět odborně proškolený člověk, i tato metoda (stejně jako každá jiná) v rukou člověka, který neví, co dělá, může napáchat velké škody. Měl by ji vykonávat člověk s citem jak pro lidi, tak pro zvířata (6).
- Zvíře může být také zdrojem soutěživosti klientů, což může vést k tomu, že na sebe klienti žárlí a vznikají konflikty (12), případně klienty rozruší odchod zvířete, se kterým se těžko loučí.

3 ANIMOTERAPIE V ÚSTAVNÍ PÉČI

To, že jsou zvířata přítomna v ústavu, může pomoci např. se zapojením nově příchozích do nového prostředí. Přítomností zvířat jsou zmírněny symptomy maladaptace (snížené přizpůsobivosti) a hospitalismu (rezignace na kasárenské prostředí). Zvířata také navozují pocit domova (10). Pes je také katalyzátorem rozhovoru a to jak mezi obyvateli ústavu navzájem, tak i mezi klienty a personálem. Mnoho lidí v ústavech mělo v dětství doma zvíře, je možné tak s pomocí zvířat používaných při animoterapii posilovat vzpomínky na zážitky se zvířaty v dětství a tím zlepšovat orientaci, paměť a sebevědomí např. u klientů s demencí. U lidí s demencí je popisována také obliba plyšových hraček, ovšem úspěch živých zvířat je většinou ještě větší. Klienti se stávají díky přítomnosti zvířat vyrovnanější a trpělivější a zvířata se pro ně stávají tématem k hovoru s ostatními. Díky zvířatům bývá společenské klima méně napjaté, klesá počet konfliktů a klienti nevyžadují tolik pozornosti ze strany personálu (1).

3.1 MOŽNOSTI LÉČEBNÝCH PROGRAMŮ V ÚSTAVECH

V ústavu lze provozovat návštěvní a rezidentní program.

Návštěvní programy spočívají v tom, že do ústavu přicházejí pravidelně chovatelé zvířat se svými vlastními zvířaty. Nejlépe se na takovéto návštěvy hodí psi pro svoji přizpůsobivost a radost z kontaktu s lidmi. Je možné využívat i kočky, např. rasa ragdoll je zvláště vhodná. Dále je možné používat i některá drobná zvířata jako jsou králíci a morčata (10).

Chov zvířat v ústavech (rezidentní program) má výhodu, že se zvířata mohou používat v pravidelných léčebných programech častěji, než je tomu u návštěvních programů. Je zde možnost pracovat s více druhy zvířat od akvariálních rybek, které působí na pozorovatele uklidňujícím dojmem, přes drobné ptactvo, hlodavce až po psy a kočky. Psi, na rozdíl od koček, jsou vázáni na člověka a ne na prostředí, proto musí mít „svého“ člověka, ke kterému mají vztah a na kterého jsou vázáni. Tímto člověkem je nejčastěji někdo z ošetrovatelského personálu. S touto osobou pes může také společně žít a je s ním během pracovní doby v ústavu nebo pes žije přímo v ústavu. První řešení je pro psa vhodnější. Žádoucí výsledky držení zvířat v ústavech se dostaví pouze tehdy, pokud jsou pro to dobré podmínky (10) a vytvoření takových podmínek je u psů velice náročné.

Další možností je, že zvíře bylo přineseno do ústavu z původních domovů obyvatel. Jedná se také o rezidentní program. Někteří lidé do ústavu nechtějí nastoupit z toho důvodu, že by se museli vzdát svého domácího mazlíčka (zvláště do domovů pro seniory). Pokud si svého zvířecího druha mohou vzít s sebou, může vstup do nové životní etapy probíhat snadněji a rychleji. Se zvířetem se člověk cítí v novém prostředí jistěji. Je vhodné, aby majitel stanovil pro péči o zvíře svého zástupce, pro případ své nepřítomnosti či smrti (10).

V ústavních zařízeních je možno využívat i tzv. pasivní formu AAA, při které přináší zvíře pozitivní efekt svojí pouhou přítomností. K této formě se využívá např. akvária, terária, klece s ptáky nebo i venkovních krmítek pro ptáky. Klec nebo akvárium se umístí například do společenské místnosti, ve které se klienti společně schází a zvířata pozorují. Ty se tak stávají tématem rozhovoru a dávají obyvatelům ústavu možnost se seznámit a scházet se navzájem a to i se členy rodiny. Zvířata jsou zde pak i tématem k rozhovoru pro rodinné příslušníky a přátele, kteří navštíví své blízké v ústavu. Zejména u klientů v hospicích a klientů s Alzheimerovou chorobou je pro rodinné příslušníky obtížné vymyslet téma rozhovoru jsou přítomná zvířata vítaným tématem k hovoru (1).

Do ústavu, kde jsou děti, se nejlépe hodí pes střední velikosti, klidné povahy, ne jen naučený perfektnímu sebeovládání. V případě dětí s mentálním postižením je ideální jeden pes velký a jeden malý, velkého psa se některé děti mohou bát a malý je výhodnější při práci na lůžku. V léčebnách dlouhodobě nemocných je ideální malý pes, se kterým je jednodušší práce na lůžku (2).

Při návštěvě psa v domově pro seniory se s jeho příchodem uvolňuje atmosféra a je vděčným tématem k hovoru, vynořují se u klientů vzpomínky a lidé pak nalézají i další témata a více se sblíží. Příchod psa je pro klienty většinou žádoucí a vítané rozptýlení. Mezi lidmi v domovech pro seniory může vznikat i jakási rivalita mezi těmi, za kterými chodí pravidelné návštěvy ať už je to rodina nebo známí a těmi, za kterými nechodí nikdo nebo jen málokdy. Pes přichází za každým, vyžaduje kontakt a pozornost, nechá se pohladit a pochovat a klienti se mají na co těšit. Tím se případná rivalita může dařit minimalizovat (2). V domovech pro seniory v Rakousku jsou zvířata pro léčbu chována ve více než dvou třetinách zařízení (12).

3.2 VÝZNAM ANIMOTERAPIE PRO PERSONÁL

Zvířata nejsou pro personál jen další pracovní zátěží, ale hlavně terapeutickou pomocí. Pozitivně naladěná zvířata svou náladu přenášejí nejen na klienty, ale i na personál. Fungují jako katalyzátor mezilidských vztahů, pomáhají navodit u ošetřovatelů pocit úspěchu a eliminují vznik pocitu marnosti. Přítomnost zvířat také uvolňuje napjaté vztahy a utužuje vzájemné vazby. Postupně ubývají nároky na pozornost personálu ze strany obyvatel ústavu. Usnadňují také navazování komunikace a to jak mezi klienty navzájem tak i mezi klienty a zaměstnanci – jsou podmětem i předmětem hovorů a oklikou přes zvíře je možné navodit téma rozhovoru (10). Tím, že zvířata neví, že některým pacientům zbývá třeba jen pár dní života nebo že budou léta jen přežívat, nejsou těmito skutečnostmi zatížena. Mají konstantně dobrou náladu a tu přenášejí na obyvatele ústavu i na personál a tím předcházejí vzniku syndromu vyhoření¹ (1).

¹ **Syndrom vyhoření** = (burn-out syndrome) „Soubor příznaků vyskytující se u pracovníků pomáhajících profesí odvozený z dlouhodobé nekompensované zátěže, kterou přináší práce s lidmi. Je to stav psychického, někdy i celkového vyčerpání doprovázený pocitem beznaděje, obavami, případně i zlostí. Pracovní motivace klesá, výkon se zhoršuje, klesá i sebevědomí. V chování ke klientům je patrný zvětšující se odstup, důraz na pravidla a disciplínu, na formální stránky programů, na racionalitu, někdy i vysloveně odmítavé nebo negativní postoje“ (5, s. 246).

4 MOŽNOSTI OVLIVŇOVÁNÍ SOCIÁLNÍ STRÁNKY KLIENTA

Zvířata zmírňují pocity osamělosti a společenské izolace, vyžadují a opětuji lásku, dokážou lidi rozveselit a dělat jim radost. Zmírňují konflikty mezi lidmi, sociální klima je méně napjaté a dokážou do značné míry posílit mezilidské vztahy. Nastolují kolektivní uvolnění (smích, pozorování) a pomáhají lépe snášet stresové situace. Zvířata se chovají stále stejně a nejsou náladová a dodávají tak člověku určitou jistotu a i proto se také lidé v přítomnosti zvířat stávají vyrovnanější a trpělivější. Pomáhají také při zlepšování orientace, paměti a sebevědomí (např. u dementních pacientů) – mnoho lidí mělo v dětství zvířata a tak s jejich pomocí lze posilovat vzpomínky na zážitky s nimi. Vyžadují také určitý denní rytmus a tím pomáhají bojovat proti nesoustředěnosti a zmatenosti. Pokud se člověk o zvíře stará, přebírá zodpovědnost za jinou živou bytost a tím může docházet ke zvyšování sebevědomí a může tak získat důležitou náplň svého života. Při hlazení zvířat je navozován stav celkového uklidnění, dochází k poklesu krevního tlaku a srdeční činnost se zklidňuje. Mohou mít dokonce vliv na snižování spotřeby léků proti úzkosti a bolesti a pomáhají překonávat tělesné a duševní utrpení. Pozitivní vliv mohou mít i u některých poruch spánku (10).

Formou AAT lze docílit zvýšení slovních interakcí ve skupině, zlepšení paměti (krátkodobé i dlouhodobé), rozvíjet komunikační schopnosti, zvyšovat sebevědomí a sebeovládání, rozšířit slovní zásobu a zlepšit výslovnost, zvýšit ochotu zapojit se do skupinové aktivity a spolupracovat s ostatními a v neposlední řadě zlepšit vztah s personálem. Když si klient může zvolit pomocníky při terapii, učí se tak spolupráci, komunikaci a dalším sociálním dovednost (2).

Mezi cíle zaměřené na sociabilitu a sociální dovednosti² u klienta řadí Věra Tichá navazování kontaktu a vztahů s ostatními, podporu sebevědomí, zmírnění nebo vymizení tendencí k agresivitě, zmírňování egocentrismu, ochotu podřídit se autoritě, zmírňování negativismu, rozvíjení ukázněnosti, pocit sociální jistoty, vyrovnaný přístup a pozitivní

² **Sociální dovednosti** jsou podle Matouška: „Způsobnost člověka řídit průběh sociální interakce v souladu s vlastními cíli. Sociální dovednosti jsou součástí životních dovedností. Zahrnují dovednost navazovat vztahy, jasně a srozumitelně komunikovat, dodržovat pravidla slušného chování, motivovat lidi pro vlastní cíle, vcítit se do druhých, vyjednávat, vyjádřit asertivně svůj názor, neagresivně odmítnout nepříjemné návrhy, vyřešit konflikt bez násilí apod. Soubor těchto dovedností je klíčový pro každého, kdo se chce v soudobé společnosti uplatnit.“ (5, s. 196).

vztah ke své osobě, zdravě sebevědomé chování na veřejnosti, které je společensky přijatelné, pozitivní a společensky přijatelný vztah k ostatním členům skupiny, vhodnou a přijatelnou pozici ve skupině vrstevníků, zapojení do kolektivu, spolupráci, integraci různých skupin, osvojení a ochotu dodržovat společenské a morální normy, rozvíjení hodnotové orientace, zmírňování afektivních projevů, impulzivity, otevřenosti, rozvoj rodičovských postojů, samostatnosti, soběstačnosti, sebeobsluhy, osvojování nových úkonů, udržování různých dovedností a schopností, získávání nových zkušeností, osvojování si sociálního citění, rozvoj zodpovědnosti a vytržení z izolace. To, co se lidé naučí ve vztahu ke zvířeti, mají pak tendenci přenášet i do kontaktu s lidmi (4).

4.1 ROZVOJ KOMUNIKACE

Zvíře je partnerem při rozhovoru, který má vždy čas člověka vyslechnout, nekritizuje ho a neposmívá se mu (3). Zvíře je pro dítě, které se učí mluvit, nejen trpělivým posluchačem ale také atraktivním podnětem k mluvení. Dítě jinak než slovy nemůže zvíře zavolat, pochválit, pokárat nebo mu něco přikázat. Zvíře je schopné v člověku vyvolat silné emoce, a pokud je chce člověk vyjádřit, může začít spontánně komunikovat a dělit se o ně s ostatními. Rozvíjí se také neverbální komunikace – klient se učí, jak zvíře dává najevo své pocity, při kontaktu se zvířetem je důležitý i tón hlasu, postoj, výraz v obličejí – zvíře rozumí více chování člověka než slovům jako takovým. Řeč můžeme stimulovat také pomocí různých her spolu se zvířetem, vyprávěním o zážitcích a klient také formuluje svá přání (7). Může hovořit se zvířetem, o zvířeti, popisovat ho, hledat různé rozdíly mezi zvířaty nebo jednotlivými plemeny, podle obrázků, na kterých jsou zvířata, vytvářet příběh (4). Možnosti jsou široké a záleží hlavně na fantazii terapeuta a na schopnostech klienta, co všechno budou dělat.

U nonverbální komunikace jsou výbornými pomocníky psi. Tím, že vyvolávají důvěru, jistotu a pocit sebedůvěry, zároveň také snižují pocity nedůvěry, odcizení a nízké sebedůvěry. Psi jsou používáni na psychiatrických klinikách i u případů, kdy klienti nemají dostatečné komunikativní dovednosti nebo odmítají kontakt (12). Když si dítě hraje se psem, přebírá určité role a vzniká tak určitá pravděpodobnost, že díky hře se psem může opustit svůj egocentrismus, což je důležité pro schopnost komunikovat (1).

Canisterapii je možno úspěšně využít jako podpůrnou metodu nebo jako alternativu ostatních metod v oblasti rozvoje komunikace u pacientů s poruchami řeči. Pomoc psa může být zaměřena i na fyzickou stránku. Díky pokládání si tváře na psa dochází k uvolnění mimických svalů, což pomáhá klientům, kteří mají problémy s řečí (11).

Díky svým zvířatům lidé získávají nové sociální kontakty, které by jinak navázat nedokázali, přesněji řečeno neosmělili by se hovořit s někým neznámým, koho potkali na procházce. Přes zvířata však mohou konverzaci navázat mnohem snadněji (12). V MacDonaldově studii bylo zjištěno, že 84 % z 31 desetiletých dětí udalo, že sociální kontakt ostatními lidmi, ať už dětmi či dospělými, se odehrává hlavně během venčení nebo výcviku jejich psa. Děti, které mají domácí zvířata, jsou také mnohem populárnější mezi svými spolužáky, než ty, které zvíře nemají (1). Byla také potvrzena skutečnost, že komunikace mezi člověkem a psem je daleko úspěšnější, než mezi člověkem a jeho vlastním dítětem (12).

Canisterapii je možno úspěšně využít jako podpůrnou metodu nebo jako alternativu ostatních metod v oblasti rozvoje komunikace u pacientů s poruchami řeči. Pomoc psa může být zaměřena i na fyzickou stránku (11). Přínosná tak může být canisterapie i v logopedii. Dítě může zvířeti nahlas číst nebo mu dávat příkazy. Je důležité, aby pes ovládal kromě slovních příkazů i gest. Pokud by dítě opakovaně neposlechl kvůli špatné výslovnosti, mohlo by ztratit motivaci. Canisterapeut tedy gestem psa navede do požadovaného povelu, aniž by si toho dítě všimlo, a dítě si myslí, že pes poslechl je a tím získá motivaci k dalšímu procvičování (2).

Při hlazení a doteku milovaného zvířete dochází u majitele, který má ke zvířeti silnou citovou vazbu, k vylučování oxytocinu což je látka, která se jinak uvolňuje při kojení a podporuje vytváření vazby mezi matkou a dítětem. Tato látka stimuluje sociální kontakt tím, že snižuje stres a úzkost a zvyšuje důvěru v druhé aktivací prosociálního chování, zlepšením schopnosti interpretovat sociální signály přicházející všemi smysly a podněcuje vytváření vazeb mezi jednotlivci. Zvyšuje také pocit pohody a snižuje vnímání bolesti a také zánětlivou reakci (9).

4.2 SEBEVĚDOMÍ

Sebevědomí je důležitým aspektem sociálně-emocionálního vývoje. Při budování sebevědomí u mladších dětí je důležitá možnost zapojit se, spoluodpovědnost, pozitivní posilování a akceptace. Covert a spol. zjistili, že adolescenti, kteří vlastní zvířata, vykazovali vyšší skóre sebevědomí než ti, kteří zvíře nevlastnili (1).

Na klienta mohou být kladeny nároky ze strany rodiny i jiných lidí, které není schopen splnit. Zvířecí očekávání jsou však daleko menší. Zvíře se chce pomazlit, splní povel a za něj získá odměnu a klient se nemusí obávat, že by selhal. Získává tak pocit sebejistoty, že něco zvládne, že se naučil ovládat psa, zapamatoval si nové informace a přesvědčuje se tím, že na tom není tak špatně (4). Na druhou stranu ale může nastat problém, pokud zvíře o klienta nejeví zájem. Tím se může trauma ještě prohloubit.

4.3 EMPATIE

Empatie je dalším důležitým aspektem sociálně-emocionálního vývoje. Je to schopnost pochopit to, jak se někdo jiný cítí. Zvíře je zcela závislé na svém majiteli a člověk se učí rozumět jeho pocitům a potřebám a následně i pocitům lidí (1). Handicapovaní lidé bývají často hypersenzitivní k vlastní osobě a mají problematickou autopercepci. Díky kontaktu se zvířetem se jejich schopnost empatie vůči okolí rozvíjí, protože jsou nuceni brát ohledy na potřeby zvířete, jeho biorytmus a nepřetěžovat ho (3).

Nácvik empatie může probíhat třeba tak, že terapeut s klientem mluví o pocitech psa, co by pes chtěl či nechtěl, co se mu líbí a nelíbí a vytvářet paralely s chováním a pocity klienta a komentovat reakci psa na něho, ať už pozitivní nebo negativní (2).

4.4 SOCIÁLNÍ PŘIZPŮSOBIVOST

Bylo zjištěno, že čím více je v domácnosti domácích zvířat, tím lepší je sociální přizpůsobivost dítěte. Je to dáno i tím, že každé zvíře má trochu jiný způsob komunikace, jiný vzorec chování a různé druhy mají i různé potřeby, což přispívá k rozvoji sociální přizpůsobivosti člověka (1).

4.5 ANIMOTERAPIE ZAMĚŘENÁ NA SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI V SOUVISLOSTI S DRUHEM POSTIŽENÍ

4.5.1 AUTISMUS

Lidem s autismem chybí schopnost vcítit se, porozumět lidským citům jako je láska, nenávisť, žárlivost, hněv, smutek, radost, nechápou společenské konvence, přetvářku, lest, nerozumějí vtipům a narážkám, nepoznají ironii a výsměch atd. Komunikují jinak než lidé v běžné populaci. Aby pochopili věci, nad kterými my nemusíme ani uvažovat, musejí vynaložit obrovské úsilí (1). Pes umí nejlépe ze všech zvířat číst v lidské mimice a gestech. To autisté neumějí, ovšem mnozí autisté výborně rozumějí psovi (a ten rozumí lidem), takže má funkci jakéhosi tlumočnicka (2). Tím pes pomáhá autistovi rozlišovat společenské situace a porozumět jim a tím také přispívá k jeho duševní rovnováze a pomáhá prolamovat bariéry s okolním světem a snižovat pocit odcizení a ohrožení. Kontakt se zvířetem pomáhá lidem s autismem obracet nenásilně jejich pozornost navenek a vytrhnout je z jejich vnitřního světa (1).

Běžně je pro klienta odměnou za jeho aktivitu sociální kontakt a možnost komunikace. To u klientů s autismem neplatí. Pro ně je motivací a odměnou něco jiného, záleží na konkrétním klientovi. Může to být nějaká sladkost, předmět do sbírky, činnost nebo něco jiného (4). Díky canisterapii se dá systematickou prací dosáhnout toho, že se lidé s autismem na psa těší, rádi s ním pracují a nebojí se tělesného kontaktu s ním, což se později pozitivně projevuje i ve styku s lidmi. Také lépe navazují oční kontakt a zlepšují se v řečových projevech (6). Někteří autisté však psa odmítají nebo se ho i bojí, k tomu je nutné přihlížet (2). Jsou případy, kdy autisté na psa nereagovali velice dlouho vůbec nebo jej odmítali a posléze došlo samovolně k prolomení komunikační bariéry. Zařazení canisterapie nebo animoterapií vůbec do programu autistů by mělo být v souladu s TEACH programem a podpořit buď potřebu vytvořit pravidelné návyky a struktury chování klienta nebo naopak jeho posun od struktury k více spontánnímu chování a orientaci na okolí.

4.5.2 MENTÁLNÍ RETARDACE

Klienti s mentální retardací díky canisterapii dokážou lépe komunikovat a to jak po verbální tak neverbální stránce. Ztrácí se také apatie vůči okolí a ubývá agresivity. Klient díky psovi získává sociální zkušenosti vůči živému tvorovi a ty je po té schopen uplatňovat

v dalším životě. Také na charakterové vlastnosti může mít canisterapie kladný vliv, např. snižuje projevy sobeckosti (3). U dětí s lehkou mentální retardací je zpomalen rozvoj sociálních dovedností, řeči a schopnosti porozumět mluvenému slovu, ale pokud jsou dobře vedeny, mohou být v dospělosti nezávislé a vykonávat jednodušší zaměstnání. Pes člověku s mentální retardací (a ostatně každému člověku) oplácí lásku a poskytuje mu zpětnou vazbu, že je milován, je člověku společníkem, přítelem a druhem. Je také výchovným prostředkem, učí, jak se správně chovat ke zvířatům a potažmo i k lidem. Umožňuje také rozvinutí rodičovských postojů tím, že na sebe nechá výchovně působit. Jeho možnosti jsou i ve spolupráci s logopedem, s jehož pomocí jsou rozvíjeny vyjadřovací schopnosti a rozšiřuje se slovní zásoba, což je způsobeno hlavně touhou psa oslovit, nebo mu něco přikázat a následně sdílet svůj prožitek. Také stoupá u dítěte sociální prestiž a sebevědomí, pokud má psa (zvláště je-li pes velkého plemene – takový pes poskytuje také pocit bezpečí, naopak malý pes rozvíjí ochranné postoje). Pes může pomáhat také v nácviu sebeovládání – není možné, aby byl kdykoliv vyrušován, musí být respektováno jeho právo na odpočinek, spánek, krmení atd. Další důležitou oblastí, ve které pes může dítěti pomoci je integrace, protože pes je atraktivní i pro jiné děti, boří bariéry a také nabízí námět k zahájení konverzace (1).

Pes zlepšuje komunikační dovednosti, nejprve na psa dítě hovoří gesty a mimikou a později i slovně. Také snižuje pocity osamělosti a uzavřenost a dává najevo, že je kamarád a poskytuje pocit určité společenské jistoty a podporuje spontánnost projevu. Pes také pomáhá snižovat strach z neznámého. Umožňuje také člověku s mentální retardací někoho odměňovat a chválit, což je pro něho důležitý a vzácný pocit (2).

4.5.3 TĚLESNÉ POSTIŽENÍ

Studie dokazují, že vlastnictví psa poskytuje lidem s tělesným postižením větší společenské možnosti a také poskytuje větší pocit bezpečí. Postižení jsou díky asistenčnímu psovi méně závislí na ostatních, doma i pokud potřebují opustit dům. To, že zvládají péči o psa, jim pomáhá zvyšovat sebevědomí a rozvíjí se tak samostatnost. I zde je pes výborným sociálním katalyzátorem a pomáhá při prolamování bariér. Pro lidi, kteří nevědí, jak s postiženým mluvit a o čem, je přítomný pes vítaným tématem k hovoru (1).

Lidé s tělesným postižením mají často problémy také s mluvením. Zde je možno použít zvíře jako stimulaci. Když si člověk oblíbí např. psa, bude se s ním snažit domluvit. Pes neopravuje a nenapomíná, ovšem pokud člověk slovo nevysloví správně, ani ho nepochopí, povely musí být vysloveny zřetelně. Některý pes visí pohledem na člověku a čeká, co mu řekne, jiný pobíhá a jakmile je vysloveno jeho jméno, nadšeně přiběhne, což je pro postiženého velkou motivací (2).

4.5.4 SMYSLOVÉ POSTIŽENÍ

- **Zraku:** Zrakově postižení lidé mají často zhoršenou komunikaci a rozpoznávání společenských situací. Je to způsobeno absencí očního kontaktu a může to vést k určitým nedorozuměním. Nevidomí lidé jsou často závislí na pomoci okolí. Přijetí pomoci je však pro mnohé psychicky náročné a mohou proto někdy na nabízenou pomoc reagovat negativně a nechtěně tím vyvolat konflikt. Pes může do určité míry konfliktům předcházet, protože je stále přítomný a připravený a ochotný pomoci a nevidomý nemusí neustále někoho žádat o pomoc (1).
- **Sluchu:** Sluchově postižení lidé jsou daleko více než nevidomí vyloučeni ze společnosti. Pes je pro ně hlavně stálým společníkem ale také prostředníkem ke komunikaci s vnějším světem (1). Pes může pomáhat při nácvičování verbální komunikace – snaží se psa přivolat, má motivaci k rozšiřování slovní zásoby, zvyšování rychlosti a srozumitelnosti (aby pes rozuměl tomu, co po něm klient chce) a důležité je i procvičování očního kontaktu (4).
- **Hlasu:** Lidé, kteří mají postižení hlasu, jsou vyřazeni z mnoha aktivit. Jejich postižení jim znesnadňuje komunikaci a izoluje je. Tím, že výrazně gestikulují a vydávají neartikulované zvuky, mohou být považováni za mentálně postižené a tím bariéra ještě více narůstá. Komunikace se psem je však snadná, protože probíhá i beze slov a představuje pro ně velkou úlevu. Pes také nutí člověka chodit ven mezi lidi a pomáhá s navazováním nových přátelství (1).

4.6 ANIMOTERAPIE VE ŠKOLÁCH

Výzkumy potvrzují, že přítomnost zvířat ve třídě napomáhá rozvoji komunikace mezi žáky (je nutná domluva, kdo poskytne zvířeti jakou péči) a více spolupracují, dochází k rozvoji spolupráce rodina-škola, hyperaktivní žáci se zklidňují, rozvíjí se jemná motorika

aj. Učitelé uvádějí, že vztah ke zvířeti dětem prospívá psychicky (dochází ke zklidnění, zmenšuje se stres), fyzicky (rozvoj jemné motoriky) ale i sociálně (díky pravidelné péči o zvíře jsou budovány pozitivní osobnostní rysy jako schopnost vcítění, úcta k životu, zodpovědnost a pracovní dovednosti). Pokud je však chov zvířat ve škole prováděn nevhodně, může docházet k tomu, že se u dětí snižuje schopnost vcítění a úcta k životu (11).

4.7 MOŽNOSTI ANIMOTERAPIE PODLE ZVÍŘECÍHO DRUHU

4.7.1 CANISTERAPIE

Pes patří mezi spolehlivé a jisté partnery člověka i v jeho osamělosti a nemoci. Toto partnerství je dobrým stimulem pozitivních psychických a sociálních změn. Canisterapie má různé definice. V širším slova smyslu ji můžeme popsat jako chování psa v domácnostech běžné populace, kde je pes členem rodiny a zároveň působí terapeuticky, stává se prostředníkem vzájemných interakcí a katalyzátorem stresu. V užším slova smyslu je canisterapie využití psa v podpůrné alternativní terapii, kde pes napomáhá v navazování kontaktu mezi klientem a terapeutem a napomáhá rozvoji, aktivizaci a stimulaci klienta. Pes je pro klienta velký motivační činitel a může přispět k tlumení nežádoucích a negativistických projevů chování klienta (7).

Canisterapie se používá jako podpůrná psychoterapeutická metoda při řešení různých situací, ale používá se i při fyzioterapii při nácviu motoriky a při polohování, což jsou nejčastější metody canisterapie. Canisterapie je výhodná při navazování kontaktu s klienty, kteří obtížně komunikují, u dětí, které jsou emocionálně poškozené a citově deprivované, u lidí s mentálním či smyslovým postižením, u některých psychiatrických diagnóz (úzkost, deprese, fobie), při logopedii a fyzioterapii jako motivační prvek, u socioterapie a psychoterapie tělesně postižených nebo jinak handicapovaných osob, při apatii či naučené bezmoci u chronicky nemocných a zdravotně postižených, u nemocných dětí a také jako součást komplexní terapie v geriatрии (u demence, Alzheimerovy choroby, Parkinsonovy choroby, u depresí, maladaptace, ztráty důvodu k žití...) (1).

4.7.2 HIPOREHABILITACE

Hiporehabilitace je komplexní terapie (stejně jako všechny formy animoterapie) – je fyzioterapií, psychoterapií i socioterapií. Jsou tři základní okruhy hiporehabilitace:

- 1) **Hipoterapie** – nejdůležitější aspekt je fyzioterapie, využívá se přirozené mechaniky pohybu koně v kroku a pohybových impulzů, které při něm vznikají. To napomáhá k programování motorického vzoru pohybu do CNS klienta. Cíle je dosahováno postupnou adaptací klienta na tento druh pohybu v průběhu terapie. Je prováděna terapeutem se speciálním vzděláním, který prošel speciálním výcvikem – fyzioterapeut nebo ergoterapeut (13).
- 2) **Aktivity s využitím koně** – působí se zejména na pedagogickou a sociální oblast. Je to metoda speciální/sociální pedagogiky a sociální práce, která využívá prostředí stáje, kontaktu s koněm a vzájemné interakce s ním jako prostředek motivace, aktivizace a vzdělávání osob, které mají specifické potřeby. Je prováděna terapeutem se speciálním vzděláním, který prošel speciálním výcvikem – pedagog, speciální nebo sociální pedagog, sociální pracovník, nebo podobné zaměření (13). Zaměřují se např. na děti s poruchou chování ve vztahu k rodině, vrstevníkům a dalším lidem. Osoba, která se nenaučila správným normám chování, nezvládá interpersonální komunikaci, je vzdorovitá, negativistická, nepřátelská a chová se provokativně. Kůň zde funguje jako vychovatel a zprostředkovává jí kontakt s okolím. Pomocí koně se pak jedinec učí normám chování. Počítá se zde s faktory jako je důvěra k lidem, výcvik správného sebehodnocení, poznávání sebe sama a svých schopností, motivace k překonávání nezdarů atd. Působí na sociální oblast člověka. Lidé poznávají, že každý kůň má jinou osobnost, že se mu musí přizpůsobit, koně dávají zpětnou vazbu, kterou klient rychle pochopí buď intuitivně, nebo s pomocí ostatních. Práce s koněm (ostatně s každým zvířetem) vyžaduje trpělivost, sebeovládání a koncentraci. Tím, že se cvičení opakuje a člověk se musí soustředit, rozvíjí

se otevřenost, zvědavost, vytrvalost a schopnost překonávat překážky, vytváří se i předpoklady pro učenlivost v jiných oblastech (7).

- 3) **Terapie s využitím koní s pomocí psychologických prostředků** – jedná se o metodu psychoterapie, při které je u osob se specifickými potřebami využíváno prostředí stáje, kontaktu s koněm a vzájemná interakce s ním a terapie prostřednictvím koně. Je prováděna terapeutem se speciálním vzděláním, který prošel speciálním výcvikem – psychoterapeut, psycholog, psychiatr, nebo podobné zaměření (13).
- 4) **Parajezdectví** – zde jde o to, že se klient se zdravotním postižením, oslabením či handicapem, učí aktivně jezdit na koni, voltižním cvikům nebo vést koně v zápřeži, s ohledem na své postižení s použitím speciálních pomůcek nebo změněné techniky jízdy. Parajezdectví má několik disciplín. Jsou jimi paradrezura (jezdec předvádí na koni předem danou úlohu), paraparkur (skokové překážky), paravoltiž (jízda na neosedlaném koni za použití voltižních madel a dečky, kůň je veden v kroku v kruhu a jezdec cvičí sestavu), paravozatajství (ovládání koně v zápřeži) a parawestern (13). Parajezdectví napomáhá klientovi k začlenění do společnosti a některým umožňuje soutěžit i se zdravými, některým pouze mezi sebou (7). Parajezdectví je ideální možností pro spojení skupin lidí s postižením a bez postižení. V ČR je nerozvinutějším odvětvím paradrezura. Jezdectví je také prvním sportem, kde došlo ke sloučení organizací pro parasportovce i sportovce bez handicapu a obě skupiny jsou spojeny dohromady i na závodech (závodníci jsou děleni podle handicapu, ale mohou se vypracovat až tak, že závodí se zdravými) (4).

Kůň je často využíván také jako resocializační prvek a je také výborný tehdy, když se nedaří pracovníkovi navázat s klientem kontakt (často je tomu tak u pubertální a adolescentní mládeže, kteří mají od dospělých odstup). Takové dítě cítí ke koni většinou respekt a tuší, že tak velké zvíře nelze ovládnout silou, ale musí se s ním „domluvit“. Učí se tak vstřícnosti a snaží se domluvit se. Aby se ale s koněm domluvilo, musí mít potřebné znalosti a ty mu poskytne právě dospělý. Ve svém zájmu pak dítě přijímá jeho rady,

naslouchá mu a komunikuje s ním. Zde už je to blízko k tomu, aby respektovalo i další dospělou osobu. Koně také vedou děti ke spolupráci, otevření se a komunikaci. Setkání s koněm je často tak silný zážitek, že dítě se o něj chce podělit s někým dalším (7). Kůň vyžaduje přiměřené zacházení, pokud s ním někdo jedná nepřiměřeně, má poměrně široké spektrum reakcí aby člověku sdělil, že se má chovat jinak (pohybem uší, hlavy, postojem, ohnáním, kousnutím nebo kopnutím) (4).

Při rozvoji komunikace má pravidelný rytmický pohyb, který přinášející tělesné a psychické uvolnění, také pozitivní vliv na rytmizaci řeči (12).

Když se pro klienta v průběhu terapie stane kůň „koníčkem“, je mnohem větší šance, že se po ukončení léčby vrátí do normálního života a adaptuje se na podmínky, ve kterých dříve selhal. Tohoto faktu se využívá při práci u dlouhodobě léčených závislostí ať už drogových, nebo alkoholových (4).

4.7.3 FELINOTERAPIE

Kočka pomáhá zmírnit adaptační stres pro nově přichozí klienty v ústavech, její vliv působí také na upravení hodnot krevního tlaku a srdeční frekvence, dochází ke zmírnění napětí při stresu, u starších lidí je stimulována paměť a v neposlední řadě je trénována jemná motorika. Podporují také rozvoj komunikace a podporují komunikaci klienta s ostatními, pomáhá také rozvíjet slovní zásobu (8). Bohužel využívání koček v animoterapii je poměrně obtížné, proto se neprovede tak často, jako je tomu u psů a koní. Kočka je tvor nezávislý, nenechá se tedy přimět k něčemu, co sama nechce. Ani pamlsky zde nemají větší efekt. Je také vázána spíše na místo, kde je zvyklá, než na člověka. Je pro ni tudíž pobyt v cizím prostředí poměrně stresující. I přes to se najde pár jedinců, kteří se pro návštěvní službu hodí.

4.8 ANIMOTERAPIE V SOUVISLOSTI S VĚKEM

Animoterapie se osvědčila zejména u klientů, kteří již měli se zvířaty nějaké zkušenosti z dřívějška, zvláště z dětství. Nejvýznamnějším obdobím formování vztahu ke zvířatům je období preadolescence (9-12 let) a právě tento vztah z dětství je důležitým pro možnost využívat zvířata k animoterapii i ve stáří (12). Zvíře je jinak vnímáno dítětem, jinak dospělým a jinak starým člověkem. Pro dítě je zvíře spíše živou hračkou. Dospělý již ke zvířeti cítí určité povinnosti a je si vědom závislosti zvířete na své osobě a toho, že kvůli

vlastní beznaděži a tomu, že si už neví rady, nemůže zemřít, má přeci zvíře, o které se musí postarat (2).

4.8.1 ANIMOTERAPIE U DĚTÍ

„Pes naučí vaše dítě věrnosti, vytrvalosti a třikrát se zatočit před ulehnutím.“ Pes má svoji nezastupitelnou roli ve výchově dětí k nesobeckosti, solidaritě, pochopení, odpuštění, radosti, smířlivosti, laskavosti, zodpovědnosti vůči živým tvorům a životnímu prostředí, protože si dítě instinktivně uvědomuje zákonité návaznosti a propojenost mezi přírodou a člověkem (2). Pes učí děti také sociálnímu chování, k jehož projevům patří příchyllost, soucit, ohleduplnost, trpělivost, respekt k druhým, péče o druhé a komunikace (verbální i neverbální). Děti vnímají psa jako tvora podobného člověku a tak to, co se naučí při kontaktu se psem, snadno přenesou do kontaktu s člověkem (1).

Pes doplňuje a rozšiřuje péči rodičů o dítě, dítěti otevírá nový svět komunikace beze slov, intuice, nezištné lásky, soudržnosti a rovnosti, nevyzradí svěřená tajemství, nekritizuje, neposmívá se, umí odpouštět a je stále k dispozici pro hru, mazlení ale i utěšení, když je potřeba (2).

75 % rodin s dětmi v USA a západní Evropě vlastní domácí zvíře, většina dokonce několik. Je známo, že když jsou v rodině chována zvířata, je jim dětmi přisuzován emocionální a sociální význam. Častým důvodem pro pořízení zvířete jako společníka jsou právě děti (2).

Kolem 50 % rodičů považuje psa za součást rodiny a pro jednu třetinu je pes něco jako další dítě a je skoro v každé rodině společníkem dítěte. Zajímavé ale je, že více než 60 % rodičů odmítá roli psa jako sourozence dítěte (i když velká část takový postoj ke psovi má). Z dětí, které vidí psa také jako sourozence, je vysoké procento jedináčků. Dvě třetiny dětí vidí v psovi kamaráda, společníka a partnera při hrách a stejný počet dětí se psem mluví a svěřuje mu svá tajemství. V téměř 80 % rodin je pes také důvěrníkem, který umí naslouchat. Přibližně 90 % rodičů se domnívá, že pes pomáhá při vývoji sociálního chování dítěte. Dítě se díky psovi učí, že existuje i někdo jiný než ono a rozvíjí svoje sociální dovednosti, aby bylo tolerantní, trpělivé a učí se poskytovat péči. Více než 80 % rodičů se domnívá, že pes může u dítěte podporovat pocit zodpovědnosti. Dítě má v péči o psa určité povinnosti a tím je u něj pocit zodpovědnosti rozvíjen. Tím, že úkoly dokáže

samostatně nebo i s pomocí zvládat, roste u dítěte také pocit sebevědomí. Je však důležité, aby dítě nebylo k péči o zvíře nuceno, ale dělalo ji dobrovolně. Pokud ho rodiče do péče nutí, může to vést k emocionálnímu konfliktu (12).

Ve vývojové psychologii je dlouho znám fakt, že zvíře je důležité pro podporu emocionálního i rozumového vývoje. Je ale velice důležité, v jakém věku a s jakým zvířetem se dítě setká a jak toto setkání proběhne. Pokud se to odehraje v nesprávné vývojové fázi dítěte, zvíře je nevhodné nebo jsou neodpovídající podmínky, může dojít ke konfliktní situaci v rodině nebo i k poškození zvířete. Podle Erisonových vývojových období můžeme vývojová období u dítěte charakterizovat podle vztahu k živým tvorům takto (12):

1. **Období novorozence a kojení** (do 1 roku) – až ke konci tohoto období začíná dítě psa rozeznávat jako něco, čeho se nemusí bát a je to na omak příjemné (12).
2. **Období batolete** (1-3 roky) – zvíře berou jako zajímavou hračku a často mu dávají přednost před neživými hračkami. Se zvířetem si hrají, často dávají přednost psovi (12). S rozvojem řečových schopností a s tím, jak dítě začíná mluvit, což je kolem 1,5 roku věku dítěte, se pes stává partnerem dítěte pro komunikaci. Dítě na psa volá, a když pes dítě poslechne, pomáhá to dítěti k pozitivním zážitkům. Pes také začíná hrát i roli důvěrníka (1). Dítě se učí správně chovat k psovi, nebát se ho a důvěřovat mu. Důležitý je vliv rodičů, kteří musejí dítě i psa usměrňovat a kontrolovat. Dítě se učí sebeovládání a chápání potřeb druhých, brát ohledy na ostatní, být opatrné a nevědomě se díky psímu pohledu na svět učí žít přítomností, také se učí zapomínat nesrovnalosti a začínat pokaždé znovu s dobrou náladou, protože pes v sobě neživí zášť a negativní pocity (2).
3. **Předškolní věk** (3-6 let) – děti jsou již schopné si více se psem hrát a dovádět, zatím se nejsou schopny o zvíře sami postarat, vhodný je spíše pes klidného plemene (12). V tomto věku je pes pro dítě kamarádem a trpělivým posluchačem. Dítě také může převzít určité povinnosti spojené s péčí o zvíře. Je důležité, aby rodiče při případném konfliktu mezi dítětem a psem spravedlivě zasáhli a pokud konflikt způsobí dítě, zastat se psa, což je velice důležité pro sociální rozvoj dítěte (2).

4. **Mladší školní věk (6-10 let)** – v tomto období dochází k určitému odpoutávání od rodiny a právě proto je v tomto období pes pro dítě vhodným partnerem a společníkem, podnikají společné výpravy do okolí a dítěti dodává potřebnou sebedůvěru a pocit bezpečí. Dítě se na péči o psa může podílet již větší měrou, hlavní zodpovědnost za psa však zůstává stále na rodičích. Kolem 9 let nastává ve vztahu dítěte a psa velký zlom. Pes v tuto dobu pomáhá rozvíjet u dítěte rodičovské a pečovatelské postoje (12). Až po 7. roce věku si děti začínají uvědomovat to, že zvířata něco cítí a začínají vykazovat více empatie a starosti o zvíře (2).
5. **Starší školní věk (10-11 let až 14-15 let)** – dítě prochází v tomto období řadou výrazných změn a potřebuje partnera. Tohoto partnera může nalézt v psovi a to hlavně tehdy, když nemá žádného sourozence. Pes je v tomto věku pro děti také výrazným faktorem sociální prestiže u kamarádů (12).
6. **Adolescence (15 až 18-20 let)** – pes je v tomto období pro dítě významným vychovatelem a to tím, že na něj dítě může výchovně působit. V tomto období se objevuje také zralejší vztah k živým tvorům. Dítě může psa cvičit nebo předvádět na výstavách (12). To, že dospívající pán něco naučil svého psa je výrazným faktorem sociální prestiže u kamarádů (1).

Výzkumy potvrzují, že vztah dítěte ke zvířeti napomáhá rozvoji sebevědomí, pocitu zodpovědnosti, samostatnosti a schopnosti zapojit se do společnosti. Mladiství majitelé psů mají podle zjištění profesora Reinholda Berglera z bonnské univerzity menší šanci, že se stanou kriminálními delikventy nebo se u nich vyvine drogová závislost, než je tomu u mladých lidí, kteří psa nemají (1).

4.8.2 ANIMOTERAPIE U LIDÍ V PRODUKTIVNÍM VĚKU

Pes (nebo i jiné zvíře) umožní zažít člověku něco jako rodičovství. Psa je třeba vychovávat, formovat jeho povahu, přizpůsobovat ho svým potřebám a na výsledek svého snažení není třeba čekat dlouhá léta a výsledek se projeví již po několika dnech, týdnech nebo měsících. Pes poměrně rychle vyspívá a brzy se stává dospělým. Člověk zažije hravé štěněčí dětství i pubertu. Každý pes je jedinečný a je nutno se jeho povaze určitým způsobem přizpůsobit. Pes dokáže i dospělého člověka mnohému naučit a to nejen mít

rád, ale i prohrávat a s prohrou se vyrovnat a jít dál. Pes se baví pokaždé, ať vyhraje, nebo prohraje. Nejde mu o vítězství ale o účast na hře (2).

Psychosociální faktory, které jsou zvířaty také ovlivňovány, se významně podílejí na vzniku např. astmatu, onemocnění věnčitých srdečních tepen, bolestech hlavy, na vysokém krevním tlaku, nádorových onemocněních, vředových chorobách žaludku atd. Profesor Reinhold Berger vedl rozsáhlou vědeckou studii, ve které lékaři potvrdili význam psů v prevenci onemocnění u člověka. Lékaři, kteří během studie odpovídali na otázky, považují majitele domácích zvířat převážně za společenštější, otevřenější, vyrovnanější, chápavější, zodpovědnější a ohleduplnější (1).

Pes může pomáhat i při rozvoji rodičovských schopností. Psi, stejně jako děti, využívají každé slabosti a nedůslednosti pána ve svůj prospěch. Psi i děti podléhají stejným principům učení a výchovy (2). Mnoho mladých párů si dříve než dítě, pořídí psa. Častým argumentem je právě to, že si chtějí vyzkoušet, jestli rodičovství zvládnou. Na jednu stranu je dobré, že se navzájem poznají i z jiné stránky, na druhou stranu se však mladé páry poměrně často rozcházejí a pes pak může skončit v útulku nebo ještě hůře, když se o něho ani jeden z nich nechce, nebo nemůže, postarat. Ze svého okolí znám ale i případy, kdy je pes v jakési střídavé péči a po rozchodu se o psa starají společně, např. jeden týden jeden člověk a druhý týden druhý. Domnívám se ale, že pro psa, který je na svého pána vázán, není toto ideální řešení a může tím dost trpět.

4.8.3 ANIMOTERAPIE U STARÝCH LIDÍ

Vazby člověka ve stáří na zvíře bývají daleko silnější (12). Zvíře může starému člověku zvýšit sebevědomí tím, že starý člověk přijme odpovědnost za jinou živou bytost. Získá tím také důležitou náplň života. Zvířata také pomáhají udržovat důležité společenské dovednosti jakou je např. neverbální komunikace. Pokud mají starší lidé psa, lépe také navazují přátelství s dalšími lidmi (hlavně majiteli psů). Pes zde hraje roli zprostředkovatele a urychlovače navazování nových přátelství. Pomáhá starým lidem se začleněním do společnosti a dbát o sebe i o druhé. Je však důležitý vzájemný vztah a postoj majitele ke zvířeti. Pouhé vlastnictví zvířete nemá automaticky terapeutický efekt. Pro starší lidi může být zvíře jediným zdrojem společenského kontaktu, může být i jakousi náhradou vztahu k člověku (1).

Dle výzkumu osamělých lidí v důchodu, kteří vlastnili psa, 75 % mužů a 67 % žen považuje psa za svého jediného společníka a přítele. Mluví na něho, naplňuje jejich potřebu přátelství a vztah se psem považují za stejně silný, jako by byl s člověkem. Pokud člověk nežije osamoceně, úzký vztah ke psu v žádném případě neoslabuje vazbu na blízkého člověka. Spíše naopak. Průzkum mezi ženami ve věku 65-75 let zjistil, že ženy, které měly těsnější vazbu ke svému domácímu zvířeti, měly častěji těsnější vazbu i na svého partnera a cítily se také šťastnější. Z toho vyplývá, že zvíře vlastně zaplňuje prázdné místo, ale nikoho nevytěsňuje. Výjimečný je stupeň důvěry mezi člověkem a jeho zvířetem a nemůže být nahrazen partnerem ani dospělými dětmi, snad jen vnoučaty v dětském věku, se kterými mohou hrát spontánní hry, být uvolnění a tvořiví (1).

Je poměrně časté, že pacienti si v nemocnicích vystavují na stolku fotografii svého zvířete. Taková fotografie se může stát tématem k hovoru a rozhovor o zvířeti tak lékaři zprostředkuje rychlejší a důvěrnější kontakt s nemocným (1).

Výsledky další studie na stárnoucích a nemocných lidech ukázala, že díky dlouhodobému kontaktu se zvířetem lidé se sklonem k násilí odpovídali na zvířata a později i na lidi s větším porozuměním, citem a ohleduplností, samotáři a negativně smýšlející lidé se naučili vyjadřovat svou potlačovanou radost, introverti začali více hovořit a aktivně se zapojovat do činností. Někteří lidé s demencí nebo s vážnými poruchami funkcí mozku (např. po cévní mozkové příhodě) dokázali v blízkosti zvířat přechodně ožít a dokonce i promluvit (1).

5 VYBRANÉ PROJEKTY, DOBRÁ PRAXE

5.1 PROJEKT PEJSEK

Jedná se o resocializační program určený mladistvým (15-18 let), kteří páchají trestnou činností (násilnou nebo majetkovou) opakovaně či jednorázově, kterým bylo uloženo opatření nebo jim program doporučil OSPOD, pedagogicko-psychologická poradna atd. Jako svůj projekt ho zpracovala o. s. Alternace v Kutné Hoře. Projekt byl realizován v dřívějších letech, v roce 2011 však nebyl kvůli nedostatku financí realizován, i když o něj byl zájem. Pro rok 2012 budou opět o finance na projekt žádat (11).

Při spáchání trestného činu, pokud soudce uloží alternativní trest obecně prospěšných prací, může pachatel trestného činu odpracovat trest v útulku pro psy nebo opuštěná zvířata. Kromě vykonávání prací klient také dochází do skupiny. Zde se učí novým dovednostem a uvědomuje si důsledky svého trestného činu a také to, proč k trestnému činu došlo a co mu předcházelo. Zaměřuje se na resocializaci a následnou integraci pachatelů trestných činů, nebo problémových osob zpět do společnosti za přispění kontaktu se psem a pracovní činnosti ve prospěch psů. Hlavním cílem projektu je navodit u pachatelů trestné činnosti pocit zodpovědnosti a povinnosti, usnadnit jejich komunikaci s okolím a autoritami, snížit jejich agresivitu a pomoci jim nalézt sebevědomí za pomoci kontaktu s opuštěnými psy. Cíle u tohoto projektu jsou dále děleny na cíle pro pachatele a na cíle pro společnost. Cíle u pachatele jsou rozvoj osobnosti, integrace osobnosti pachatele, rozvoj práce s emocemi a ukotvení vzorců chování. Cíli pro společnost je pomoc opuštěným zvířatům, úspora finančních prostředků (zdarma odpracované hodiny ve prospěch útulku), prevence trestných činů a rozvoj zooterapie. Dalším cílem je snížit riziko recidivy u pachatelů trestných činů, nebo osob z nepodnětného rodinného prostředí (11).

Autorka projektu se inspirovala v zahraničí, kde jsou psi používáni v rámci resocializace mládeže páchající trestnou činností. V ČR jsou tyto programy velmi málo rozšířené. Program může být kromě soudu využit i při prevenci a socializaci klientů OSPODu při péči o děti a mládež z problémových rodin, ohrožených sociálním selháním (11).

Hlavními pilíři projektu jsou integrace a resocializace – prevence – pomoc. V oblasti integrace a resocializace se při probačním programu Pejsek zaměřují na práci

s pachatelem a to v oblastech nácviku kognitivních dovedností, hraní rolí a posilování citové vazby spočívající v péči o psa, pomoci a povinnostech, dále na prosociální modelování spočívající v odstraňování poruch a deprivací z dětství, behaviorální procesy zaměřené na rodiny usilující o zlepšení komunikace a vztahu v rodině a v neposlední řadě dochází k navozování pracovních návyků a aktivnímu využívání volného času. Všechny tyto aktivity jsou prováděny ve skupině. Vhodnou modifikací projektu je i terapie ve spolupráci se seniory. Vhodný pachatel trestného činu s vhodným psem dochází do zařízení pro seniory. Dochází tak k nácviku komunikace, upevnění si standardních vzorců chování v rámci společnosti a dále také k upevnění sebevědomí. Trestaní zde mají možnost sdělit svou zkušenost s péčí a pomocí psům někomu jinému (11).

Prevence je zaměřena jak na pachatele trestného činu, tak na širší veřejnost. U klienta je důležitá motivace k tomu, aby předcházel jednání, které by mohlo končit trestným činem. Pachatelé trestných činů aktivně vystupují na přednáškách se svými zkušenostmi s péčí o psy v psích útulcích. Přednášky jsou zaměřeny na prevenci zranění u dětí a prevenci týrání (11).

Třetím pilířem programu je pomoc. Jedná se zejména o pomoc ekonomickou útulkům pro psy a jiná opuštěná zvířata (11).

Psi jsou bráni také na každé setkání skupiny, dle PhDr. Evy Filipové lze jednoznačně konstatovat, že skupina mládeže v přítomnosti psů pracovala s větší koncentrací, lépe komunikovala a týmově pracovala. V rámci programu probíhaly i individuální konzultace s klienty (sociálně-psychologické poradenství), kde se psi také osvědčili. Klienti v jejich přítomnosti otevřeněji hovořili o svých problémech v rodině, osobních problémech a o důvodech, proč k tomu dochází – problémy vždy sdělovali přes psy, kdy je hladili, chovali... Pracují na bázi AAA a AAT a sledují zlepšování komunikace, zmírnění stresu, zlepšení nálady a uvolnění se, ale i zlepšování motoriky. Mimo klientů se sociálně-patologickými jevy pracuje organizace i s dětmi s kombinovanými vadami a mentálně postiženými dospělými. Kromě programu Pejsek mají ještě programy Možnosti a Mantinely ve kterých také používají zoorehabilitaci. Ukazuje se, že když jsou při práci s delikventy používána zvířata, zlepšují se sociální dovednosti, rozvíjí se empatie, redukuje se agresivita, zvyšuje se sebevědomí a zmírňují deprese (11).

5.2 DELFINOTERAPIE PRO DĚTI Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ

Projekt, zabývající se terapií za pomoci delfínů je teprve v začátcích. Byl zahájen fundraising pro skupinové delfinoterapie pro děti z dětských domovů. Tento projekt zpracovala obecně prospěšná společnost Anitera, která jako první (a zatím jediná) začala delfinoterapii nabízet v češtině pro klienty z České republiky. K příležitosti spuštění projektu byl vydán i kalendář na rok 2012 s fotografiemi silových akrobatů populárního dua Daemen a delfínů, jehož nákupem lidé mohou na delfinoterapii přispět (14).

Delfinoterapie pomáhá v mnoha různých oblastech. Působí silně na všechny, ať už se jedná o děti nebo dospělé, osoby s handicapem nebo bez. Děti z dětských domovů často zažily nějaké trauma (např. ztrátu rodičů, zavržení vlastní rodinou, týrání, sexuální zneužití, ...) a ztratily proto důvěru v ostatní lidi a jejich stav se za pomoci tradičních metod zlepšuje jen velmi pomalu. Takové děti jdou často svým chováním do extrému. Mohou na okolí reagovat přehnaně, být agresivní, mohou na sebe strhávat pozornost za každou cenu, nebo se naopak stahují do ústraní a nekomunikují. Díky kontaktu s delfíny se takovéto děti zklidní a více se soustředí, překonávají případné fobie. Velká změna je patrná u dětí, které byly sexuálně zneužity. Ty se často vyhýbají kontaktu s lidmi. Při delfinoterapii je však dotek dospělé osoby nezbytný. Dítěti musí terapeut pomoci do vody a z ní, pomáhat mu v bazénu atd. Touha být v kontaktu s delfíny je tak silná, že najednou dotek není takovým problémem jako na začátku. Proměna dítěte je patrná, děti se více usmívají, delfíni jim pomáhají získat vnitřní klid a zároveň dodávají energii (14).

Delfinoterapie je přirozenou metodou a oproti jiným metodám jsou při ní zaznamenávány rychlé pokroky. Funguje při ní princip důvěry ve zvíře (stejně jako u jiných animoterapií). Děti zvířeti dokážou říci to, co lidem říci nechtějí. Delfinoterapie organizovaná Aniterou probíhá v delfináriu v Turecku (Antálie) pod vedením českého delfinoterapeuta Oldřicha Bureše. Delfinoterapie probíhá běžně tak, že rodina nebo skupina s klienty, přijede do Turecka na dovolenou, v rámci které probíhá každý den i delfinoterapie (10 x 30 minut). Po zbytek dne má rodina program takový, jaký chce nebo potřebuje a terapeut se jim věnuje a doprovází je. Je to vlastně terapie pro celou rodinu a rodiče se zde učí relaxovat a mít se rádi. Zvláště u matek je tento fakt velice důležitý (14).

6 VÝZKUM

Výzkum byl zpracováván formou dotazníků, které respondenti vyplňovali buď v elektronické, nebo tištěné podobě. Cílem výzkumu je zjistit, jak (pokud) se liší vnímání lidí toho, jak psi ovlivňují naše sociální dovednosti. Budu porovnávat odpovědi canisterapeutů, majitelů psů, kteří se psem canisterapii nedělají a lidí, kteří žádného psa nemají. Také budu zjišťovat, jak se liší množství času, který věnují svému psovi canisterapeuté a „běžní“ majitelé psů. U lidí, kteří psa nemají, mě bude také zajímat, z jakého důvodu psa nemají.

Podle věku a pohlaví canisterapeuta a plemene psa, se kterým canisterapii dělá, jsem poté vybírala „běžné“ majitele psů tak, aby odpovídali pohlavím canisterapeutovi i plemenem psa a aby byli alespoň přibližně stejně staří. Ve většině případů se mi to podařilo. Osoby, které psa nemají, jsem pak volila tak, aby byli stejného pohlaví a podobného věku jako canisterapeuté a „běžní“ majitelé psů, se kterými jsem je porovnávala.

6.1 HYPOTÉZA

Myslím si, že většinou si lidé pořízují psa jako společníka, v menší míře pak na hlídání, chov a výstavy a sport, protože dnes je právě sport se psem velice populární a je poměrně hodně možností, jak lidé se svým psem mohou aktivně trávit čas. Předpokládám i několik odpovědí „Přímo pro canisterapii“, i když to, zda k ní může být pes využíván, záleží z velké míry i na vrozené povaze a ne každý pes je pro ni vhodný. Častým důvodem, proč lidé nemají psa, bude podle mě zejména nedostatek času a nevyhovující prostory (mnoho lidí stále podléhá mýtu, že pes nepatří do bytu, může jít ale i o byt, ve kterém je chov psa zakázán).

Domnívám se, že canisterapeuté se psem tráví více času než „běžní“ majitelé psů, měli by mít se psem úzký vztah a ten je závislý často právě na společně prožitých chvílích, věřím také, že psi využívaní na canisterapii chodí častěji na procházky než ostatní psi a nejspíše jich i více sdílí se svým pánem postel. Oproti tomu lidé, kteří psa nemají, podle mě na procházky chodí spíše příležitostně, než pravidelně. Lidem bez psa by také podle mě pravděpodobně pes v posteli spíše vadil.

Věřím, že canisterapeuté budou chování psa k nějakému člověku přikládat větší váhu než ostatní, více dají na psův úsudek, setkávají se totiž spolu se psy pravděpodobně s větším množstvím lidí a mohou tak častěji sledovat různé reakce psa.

Co se týče otázky, jak by se majitelé zvířete zachovali, kdyby jejich přítel/kyně neměli rádi jejich psa (nebo zvíře) očekávám, že nejčastější odpovědí bude odpověď „Snažil/a se ho/ji změnit, kdyby to nešlo, vzdal/a bych se psa (zvířete)“, myslím si také, že nikdo by se jen tak svého zvířete nevzdal.

Dle vlastních zkušeností se domnívám, že lidé, kteří mají psa, o něm mluví často, podle mého názoru však o něm častěji budou mluvit canisterapeuté. Toho, že lidé, kteří s sebou mají psa, jsou dle různých výzkumů oslovováni častěji, si podle mě budou více vědomi canisterapeuté.

Poslední částí výzkumu je tabulka určitých dovedností, které nějak souvisí se sociální stránkou osobnosti člověka. Domnívám se, že nejvíce budou k možnostem toho, jak na sociální stránku člověka pes působí, optimističtí canisterapeuté, nejméně pak lidé, kteří psa nemají. „Běžní“ majitelé psů budou podle mě někde uprostřed.

6.2 VÝZKUMNÝ VZOREK

6.2.1 CANISTERAPEUTÉ

Nejprve jsem oslovila s dotazníkem canisterapeuty. Celkem se mi vrátilo 20 vyplněných dotazníků (vyplnilo ho 17 žen a 3 muži). Průměrný věk canisterapeutů, kteří odpovídali, je 34,5 roku, nejnižší věk je 24 let a nejvyšší 52. Celkem mají canisterapeuté 46 psů, z nichž je 32 využíváno v canisterapii. Průměr je tedy 2,3 psa/canisterapeuta, nejvíce má jeden canisterapeut osm psů. Nejvíce canisterapeutů má pouze jednoho psa (9 canisterapeutů), dva nebo tři psy má shodně po čtyřech canisterapeutech. Čtyři, pět nebo osm psů má po jednom canisterapeutovi.

6.2.2 „BĚŽNÍ“ MAJITELÉ PSŮ

Průměrný věk „běžných“ majitelů psů je 33 let, nejnižší věk je 20 let a nejvyšší 52 let. Odpovídalo stejně jako u canisterapeutů 17 žen a 3 muži, celkem tedy 20 osob. Dohromady mají 53 psů, což je průměrně 2,65 psa/osobu. Nejvíce psů na jednu osobu je sedm. Nejvíce lidí má jen jednoho psa (celkem 11 osob), tři, pět nebo sedm psů má shodně po dvou lidech, dva, čtyři nebo šest psů má po jednom člověku.

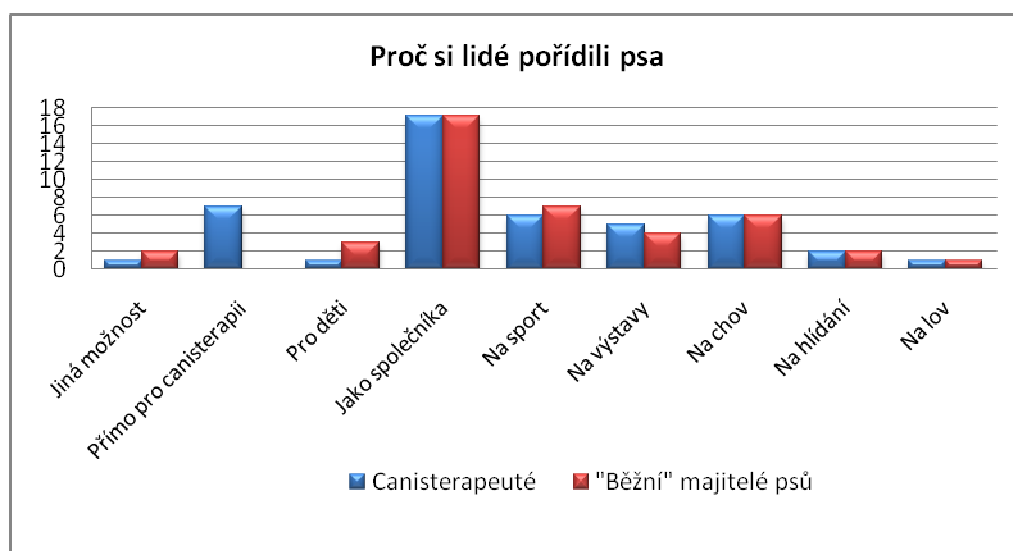
6.2.3 LIDÉ BEZ PSŮ

Dotazník vyplnilo jako u předchozích skupin 20 osob, z čehož bylo 17 žen a 3 muži. Průměrný věk respondentů je 33,1 roku, nejnižší věk je 21 let a nejvyšší 60 let.

6.3 OTÁZKY V DOTAZNÍKU

➤ Proč jste si pořídili psa?

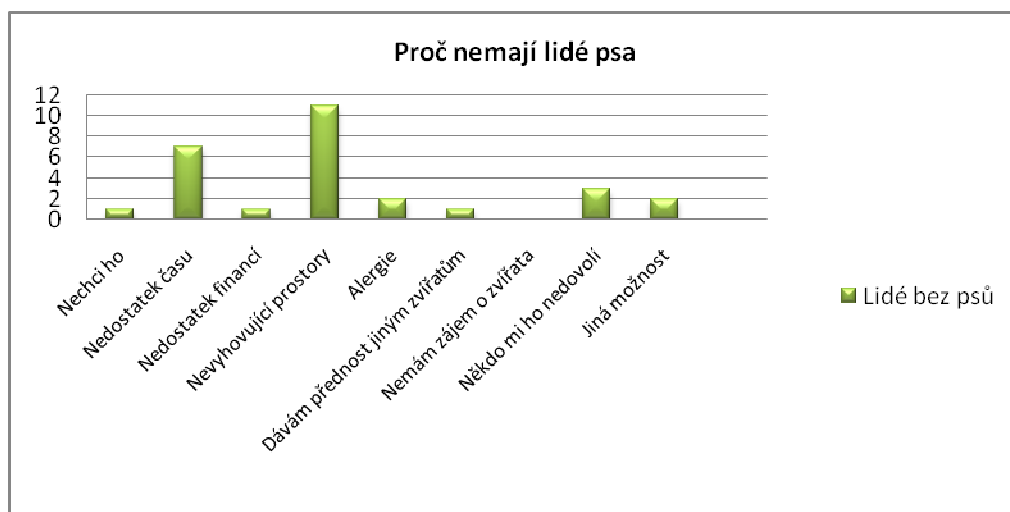
Na výběr měli respondenti několik možností. Canisterapeuté měli ještě na výběr možnost zaškrtnout odpověď „Přímo pro canisterapii“. Mohli zaškrtnout jednu nebo i více možností. Výsledky jsou znázorněny v následujícím grafu. Jak je vidět, motivace k pořízení psa se příliš neliší, jen u canisterapeutů je navíc možnost, že si psa pořídili přímo pro canisterapii a zvolilo si ji 7 lidí. Pod odpovědí jiná možnost, kterou si zvolili 2 „běžní“ majitelé psů a 1 canisterapeut se skrývala u canisterapeuta odpověď „jen tak pro radost“ a u „běžných“ majitelů psů to bylo 1x to, že psa našli týraného a 1x že byl zachráněn ze špatných podmínek. Shodně u obou skupin jednoznačně převládá odpověď, že psa si pořídili jako společníka – tuto odpověď vybralo shodně 17 lidí z obou skupin. 3 respondenti z řad „běžných“ majitelů psů odpověděli, že si psa pořídili pro děti, z řad canisterapeutů tento důvod uvedl jen jeden.

➤ Proč nemáte psa?

Tato otázka je obdobou předchozí otázky a je určena pro osoby, které nemají psa. Měli na výběr z několika možností (mohli zaškrtnout i více možností) a pokud si z nabízených odpovědí nevybrali, měli možnost napsat vhodnou odpověď sami. Odpovědi

jsou znázorněny v grafu níže. Překvapilo mě, že až na odpověď jednoho respondenta, všichni psa nemají ne proto, že by ho nechtěli, ale proto, že ho mít z různých důvodů nemohou. 2x byla zvolena odpověď „Jiná možnost“ – jednou byl důvodem, proč respondent psa nemá, způsob života (časově náročná práce, časté stěhování) a 1x že respondent nesouhlasí s domestikací.

- **Kolik času pes tráví průměrně v běžný pracovní den: v bytě, na zahradě, v kotci, v jiných prostorách?**

Následující tabulka znázorňuje odpovědi canisterapeutů na to, kolik času tráví jejich psi v běžný pracovní den v bytě, na zahradě, v kotci nebo v jiných prostorách.

Délka pobytu v hodinách →	0	0,5-1	1-3	3-6	6-9	9-12	12-15	15-18	18-21	21-24
V bytě		1		1	4	2	1	1	4	5
Na zahradě		2	1	4	1	2				2
V kotci		1		1						
V jiných prostorách (garáž, sklep...)										

Hodnoty můžeme porovnat s odpověďmi „běžných“ majitelů psů, jejichž odpovědi jsou v tabulce níže.

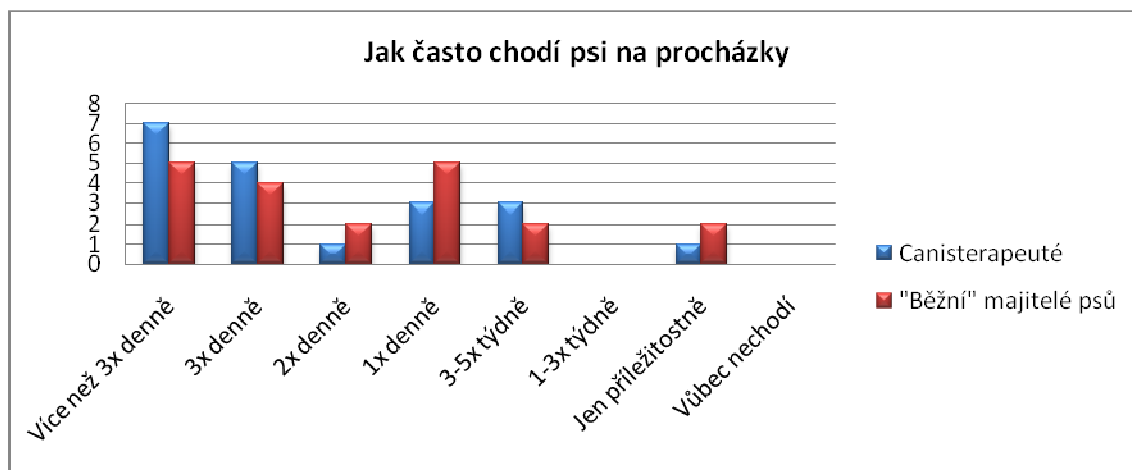
Délka pobytu v hodinách →	0	0,5-1	1-3	3-6	6-9	9-12	12-15	15-18	18-21	21-24
V bytě		1	1		2	2	1	2	5	4
Na zahradě		2	5	3		2	2	1		1
V kotci		1			2	1	1			
V jiných prostorách (garáž, sklep...)			1							

Je zřejmé, že žádný zásadní rozdíl v tom, kde psi tráví čas v běžný pracovní den, není znatelný. Snad jen ten, že pouze 2 canisterapeuté uvádí, že jejich pes tráví nějaký čas v kotci (přesněji jednou v něm tráví 0,5-1 hodinu a jednou 3-6 hodin), oproti tomu „běžní“ majitelé psů umisťují psa do kotce o něco častěji a na delší dobu (jednou na 0,5-1 hodinu stejně jako tomu bylo u canisterapeutů, ale pak dvakrát na 6-9 hodin, jednou na 9-12 hodin a jednou na 12-15 hodin).

➤ **Jak často chodí pes na procházky v pracovní dny?**

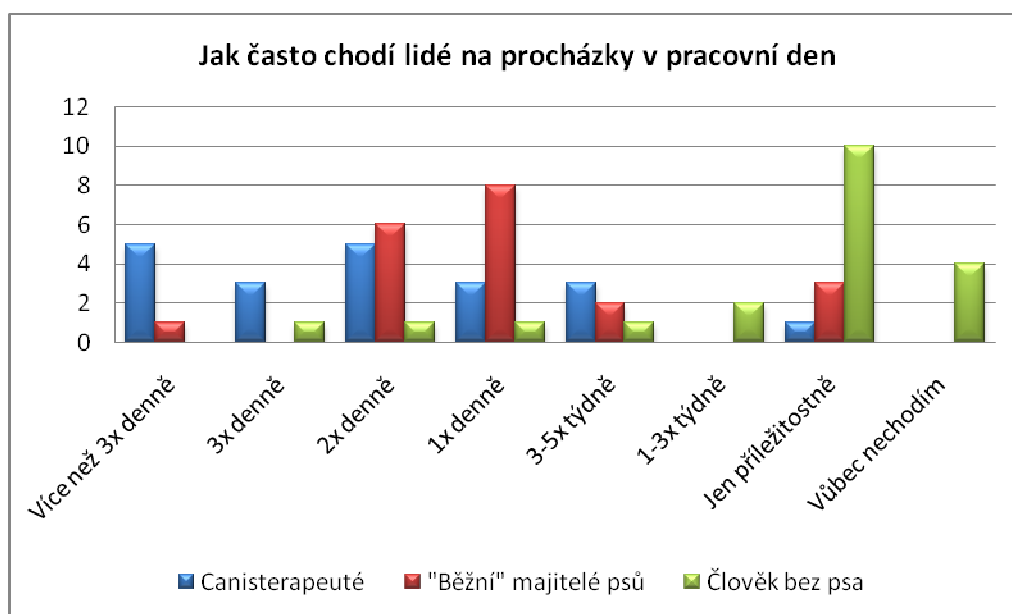
Zde se promítlo především to, kteří psi mají k dispozici zahradu a kteří ne. Psi, kteří žijí v bytě, se dostanou ven daleko častěji. Ale i pro psy, kteří mají k dispozici zahradu, jsou procházky velice důležité, i když si to někteří lidé nemyslí. Jen pes, který se běžně setkává s provozem, cizími lidmi, ostatními psy a mnoha dalšími podněty se může vyvinout v dospělého psa, kterého jen tak něco nevyvede z míry a který je vyrovnaný. Nutnost socializace je dnes naštěstí poměrně známý fakt a lidé, kteří o psy mají opravdu zájem, se snaží své psy dostatečně socializovat se vším, s čím se mohou během života setkat.

Následující graf porovnává to, jak často jsou venčeni mimo domov psi canisterapeutů a běžných majitelů psů. Rozdíly mezi odpověďmi nejsou nijak markantní, přesto v četnosti procházek mírně vedou canisterapeuté. Dobrou zprávou je, že ani jeden člověk neodpověděl, že pes na procházky nechodí vůbec. Jen příležitostně se na procházku dostanou psi 3 majitelů, z čehož jen jeden je canisterapeutem. Možnost 1-3x týdně si také nevybral nikdo. U možnosti 3x denně a více než 3x denně šlo nejčastěji o psy, kteří žijí v bytě, i když i několik odpovědí bylo od lidí, kteří vlastní zahradu. Většina psů má tedy dle odpovědí respondentů dostatek podnětů z vnějšího okolí, které jsou důležité pro psychickou rovnováhu psa.

➤ **Jak často chodíte na procházky se psem Vy v pracovní dny?**

Tato otázka má ukázat, zda je nějaký rozdíl v tom, kolikrát jde se svým psem ven canisterapeut z celkového počtu venčení a kolikrát „běžný“ majitel psa. Obdobnou otázku dostali lidé bez psů a to: „**Jak často chodíte na procházky v pracovní dny?**“. Z grafu je patrné, že lidé, kteří psa nemají, chodí na procházky mnohem méně, než lidé, kteří ho mají. Po jednom člověku bez psa uvádělo, že na procházky chodí 3x denně, 2x denně, 1x denně a 3-5x týdně, 1-3x týdně chodí 2 lidé, nejvíce (celkem 10 lidí) chodí na procházky jen příležitostně a 4 lidé nechodí na procházky vůbec. Procházka se psem je pro jeho majitele často příležitostí pohovořit s dalšími majiteli psů, lidé bez psa o tuto možnost vlastně přicházejí.

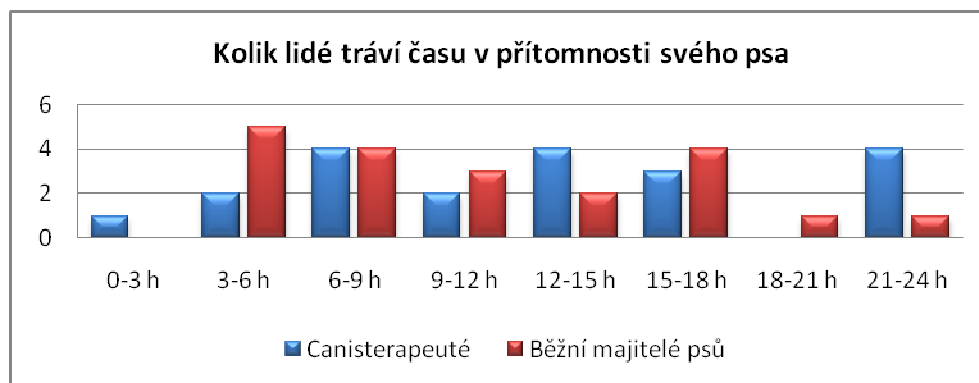
Při porovnání toho, kolik se svým psem respondent absolvuje procházek z celkového počtu, dojdeme k těmto výsledkům:

Canisterapeut – u psů venčených více než 3x denně (celkem je takových 7) celkem pět majitelů svého psa venčí více než 3x denně a dva 2x denně, u psů venčených 3x denně (celkem je takových 5) absolvují všechny procházky 3 majitelé a 2 majitelé venčí psa 2x denně, pes venčený 2x denně (je jen 1) je venčen majitelem pokaždé, psi venčení 1x denně (celkem jsou 3) venčí majitelé také vždy a stejně tak je to u psů venčených 3-5x týdně (jsou 3) a u psa venčeného jen příležitostně. Počet procházek psa a canisterapeuta se v odpovědích shoduje v 16 případech. Tento výsledek mě příliš nepřekvapil, protože je důležité, aby pes měl se svým pánem výborný vztah, aby mohl provozovat canisterapii. A právě společné procházky jsou pro vztah velice důležité.

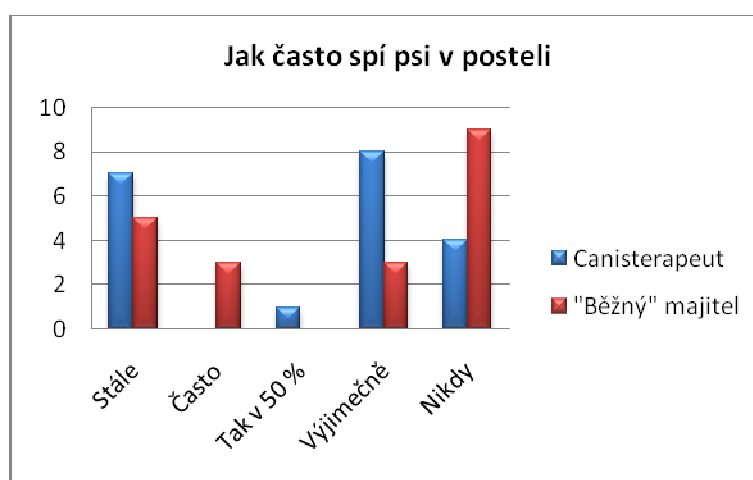
„Běžný“ majitel psa – je zde znatelný rozdíl oproti canisterapeutům. Ze psů venčených více než 3x denně (je jich 5), je jen jeden venčen více než 3x denně jedním člověkem, dva jsou venčeni respondenty 2x denně a dva 1x denně. Psi, kteří chodí ven 3x denně (jsou 4) jsou ve třech případech venčeni respondentem 2x denně a v jednom 1x denně. Psi venčení 2x denně (jsou 2) jsou v jednom případě venčeni pokaždé respondentem a ve druhém respondentem 1x denně. Psi venčení 1x denně (je jich 5) jsou ve čtyřech případech venčeni respondentem a v jednom respondent psa venčí jen příležitostně. Jen příležitostně jsou venčeni 2 psi a respondenti je venčí také příležitostně. Odpovědi v počtu procházek psa a „běžného“ majitele se shodují celkem v 10 případech z 20, což je o více jak jednu čtvrtinu méně, než je tomu u psů canisterapeutů. Je možné toto vysvětlit i tím, že psi jsou spíše rodinní a tak se o ně starají všichni členové a o jejich venčení se dělí.

➤ **Kolik hodin denně přibližně strávíte v pracovní den v přítomnosti svého psa?**

Odpovědi na tuto otázku jsou srovnatelné, záleží zde hlavně na pracovní vytíženosti respondenta. Žádné zásadní rozdíly v odpovědích, které jsou zaznamenány v grafu na následující stránce, nejsou patrné.

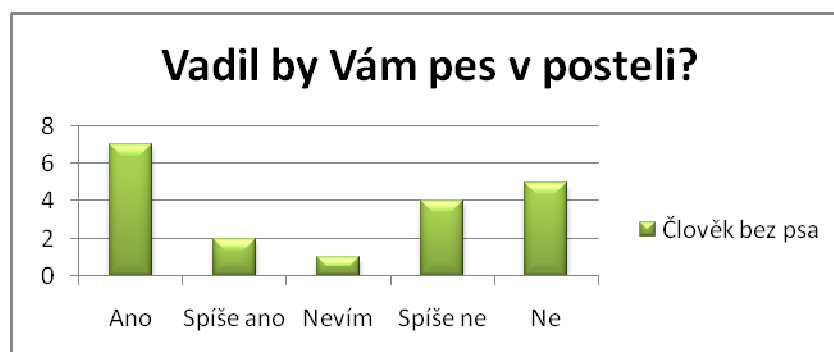
➤ **Spí Váš pes v posteli?**

Zde mě překvapilo, jak málo lidí se svým psem spí. Je to však dáno i plemeny, které vlastní. V mnoha případech se jednalo právě o psy velkých plemen, se kterými se postel sdílí asi opravdu obtížně.

➤ **Vadil by Vám pes v posteli?**

Tato otázka je obdobou otázky předchozí a je určena pro lidi bez psů. Lidé bez psů jsou rozděleni na přesnou polovinu. Devíti lidem by pes v posteli vadil (nebo spíše vadil) a devíti nevadil (nebo spíše nevadil), jeden člověk neví.

➤ **Přikládáte chování psa k nějakému člověku váhu?**

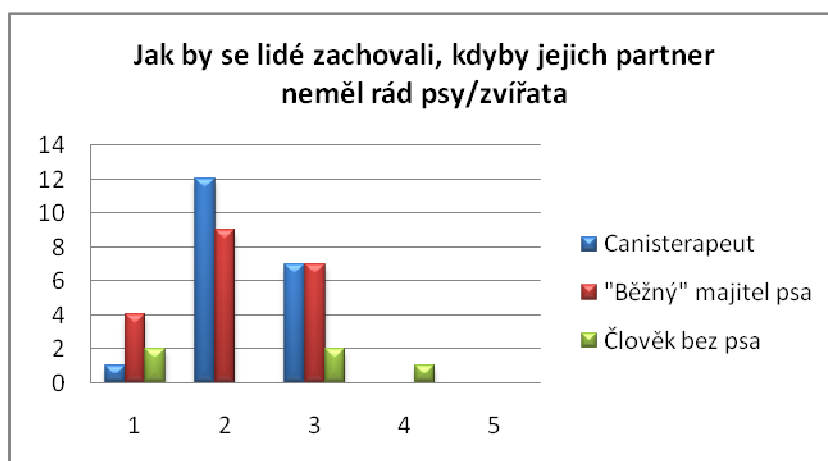
Zde jsou výsledky velice zajímavé. Největší váhu chování psa k nějakému člověku přikládají lidé bez psů a canisterapeuté, kdy lidé bez psů odpověděli 7x „Ano“ a 5x „Spíše ano“ a canisterapeuté 4x „Ano“ a 9x „Spíše ano“, oproti tomu „běžní“ majitelé psů odpověděli jen 3x „Ano“ a 4x „Spíše ano“. Odpověď „Jak kdy“ nejčastěji zvolili „běžní“ majitelé psů a to 9x, lidé bez psů 4x a canisterapeuté pouze 3x. Odpovědi „Spíše ne“ a „Ne“ jsou poměrně vyrovnané, canisterapeuté zvolili 3x „Spíše ne“ a 1x „Ne“, „běžní“ majitelé psů 2x „Spíše ne“ a 2x „Ne“ a lidé bez psů 1x „Spíše ne“ a 3x „Ne“. Dle odpovědí se tedy zdá, že nejvíce na úsudek psa dají právě lidé bez psů. Může to být způsobeno i tím, že lidé mají o psech zkreslenou představu díky filmům a pořadům, kdy jsou psům připisovány schopnosti, které ve skutečnosti nemají. Pes jistě může odhadnout člověka, ale i dle mých zkušeností to není vždy stoprocentní. Jeden respondent trefně pod otázku připsal, že na úsudek svého psa určitě nedá, protože je ke každému přátelský a i zloděje by přivítal, protože by si myslel, že za ním přišel na návštěvu, aby si s ním pohrál.

➤ **Kdyby Váš přítel/přítelkyně neměl/a rád/a psy (zvířata), jak byste to vyřešil/a?**

Na tuto otázku odpovídali kromě canisterapeutů a „běžných“ majitelů psů i lidé bez psů, kteří vlastní nějaké zvíře (celkem 5 osob). Pod odpovědí 1 se skrývá – „Vůbec bych s ní/m ve vztahu nepokračoval/a“, pod 2 – „Snažil/a se ho/ji změnit, kdyby to nešlo, rozešli bychom se“, pod 3 – „Nevím“, pod 4 – „Snažil/a se ho/ji změnit, kdyby to nešlo, vzdal/a bych se psa (zvířete)“, pod 5 – „Vzdal/a bych se svého psa (zvířete)“. Nejvíce lidí by dalo svému protějšku šanci a snažili se ho změnit, ale pokud by to nešlo, raději by opustili svého partnera než psa – tuto odpověď zvolilo 12 canisterapeutů a 9 „běžných“

majitelů psů. Další nejčastější odpovědí bylo, že nevědí – tuto odpověď zvolilo shodně 9 canisterapeutů a 9 „běžných“ majitelů psů a 2 lidé, kteří mají jiné zvíře. Odpověď, že s člověkem, který nemá rád psy (zvířata), by ve vztahu vůbec nepokračovali, si zvolilo celkem 7 osob, z toho nejvíce „běžných“ majitelů psů (4 osoby), pak lidí bez psů (2 osoby) a jeden canisterapeut. Odpověď, že by se pokusil partnera změnit, ale kdyby to nešlo, vzdal by se svého zvířete, zvolil jen jeden respondent a to člověk bez psa. Odpověď, že by se vzdal svého zvířete, nezmobil nikdo. Tato otázka ukazuje, jak lidé na svém zvířeti lpí. Odpovědi se dají různě vysvětlit, jedním z vysvětlení je i to, že pokud by partner dal na výběr mezi zvířetem, které člověk většinou má opravdu rád a jím, tak to vlastně není člověk, který opravdu miluje, když tohle může žádat.

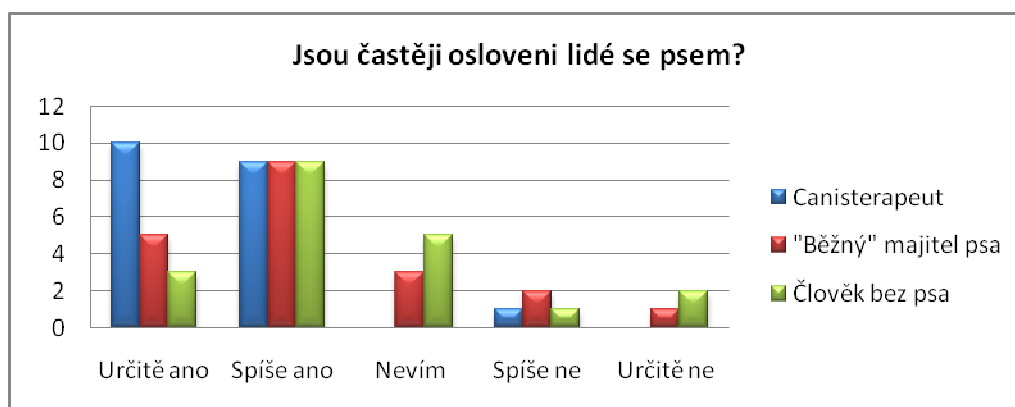
Na předchozí otázku navazuje otázka pro lidi bez psů, která se ptá, zda by dokázali žít s člověkem, který má psa (v potaz neměli brát případnou alergii). Na tuto otázku odpovědělo 16 lidí „Ano“, 3 „Spíše ano“ a 1 člověk „Nevím“.

➤ **Mluvíte o svém psovi i s cizími lidmi? Pro lidi bez psů - Vypráví Vám lidé, které dobře neznáte, o svých zvířatech (univerzální téma hovoru)?**

O svém psovi mluví často 16 „běžných“ chovatelů psů a 13 canisterapeutů, někdy 7 canisterapeutů a 4 „běžní“ majitelé psů. Odpověď „Nikdy“ nezmobil ani jeden majitel psa. Lidé, kteří psa nemají, ale mají jiné zvíře, odpověděli ve dvou případech, že o svém zvířeti mluví často, ve dvou někdy a v jednom případě že o svém zvířeti nemluví nikdy. Pro zajímavost dostali lidé bez psa ještě otázku, zda s nimi mluví lidé, které dobře neznají, o svých zvířatech. Odpovídali takto: odpověď „Často“ si zvolilo 5 lidí a odpověď „Někdy“ zvolilo 15 lidí. Je to vlastně opačný poměr odpovědí, než jak odpovídali majitelé psů.

Pravděpodobným důvodem je to, že nejčastěji se majitel psa baví s jiným majitelem psa, např. když se potkají při procházce se psem v parku, tak se dají do řeči. Pes je zde stimulatorem k hovoru, nabízí téma k zastavení se s někým, kdo sdílí stejný zájem. S touto otázkou je spojena i následující otázka.

- **Myslíte si, že Vás cizí lidé oslovují častěji, když s sebou máte psa?** Pro lidi bez psů - **Myslíte si, že lidi, kteří mají s sebou psa, ostatní lidé více oslovují?**

U této otázky je patrný rozdíl v odpovědi canisterapeutů, kteří odpověď „Určitě ano“ volili dvakrát častěji než „běžní“ majitelé psů a dokonce více než třikrát častěji než lidé bez psů. Odpověď „Spíše ano“ si zvolilo ze všech tří skupin shodně po 9 lidech. Odpověď „Nevím“ si zvolilo celkem 8 lidí a to 5 osob bez psa a 3 lidé ze skupiny „běžných“ majitelů. Odpověď „Spíše ne“ zvolil 1 canisterapeut, 2 „běžní“ majitelé psů a 1 člověk bez psa. Odpověď „Určitě ne“ si zvolil 1 „běžný“ majitel psa a 2 lidé bez psů. Z výsledků je patrné, že více jsou si toho, že pokud má s sebou člověk psa, je oslovován častěji, vědomi canisterapeuté. To jsem také předpokládala. Ovšem záleží i na plemeni psa – jeden respondent poznamenal, že pokud jde po ulici s čivavami, je rozhodně oslovován častěji, pokud vede psa, který je dnes řazen mezi tzv. „bojová plemena“, tak je tomu naopak.

- **Pes klientům/mně nebo někomu pomohl/by mohl pomoci:**

Tato otázka měla tři podoby, pro canisterapeuty: „Pes klientům, mně nebo někomu pomohl:“, pro „běžné“ majitele psů: „Pes mně nebo někomu pomohl:“ a pro lidi bez psů: „Pes mně, nebo někomu pomohl/by mohl pomoci:“ – u canisterapeutů a běžných majitelů psů šlo tedy hlavně o zkušenosti, kdežto u lidí bez psů jsem pro případ,

že by žádnou zkušenost neměli, rozšířila otázku o „mohl pomoci“, aby se ukázalo, jak lidé vnímají možnosti toho, jak pes může někomu pomoci.

	nikdy			někdy			často			vždy		
	C	M	B	C	M	B	C	M	B	C	M	B
C=canisterapeut, M=“běžný“ majitel psa, B=člověk bez psa												
Naučit se přistupovat na kompromisy	2	6	2	5	7	9	11	7	9	2	0	0
Naučit se tolerovat názor druhého	2	3	5	3	7	7	14	9	7	1	1	1
Najít s někým společnou řeč	1	5	2	4	0	6	12	12	11	3	3	1
Naučit se dát někomu prostor k sebevyjádření	4	5	8	4	9	4	11	5	8	1	1	0
Přijmout pocit zodpovědnosti za druhé	2	2	1	1	2	4	9	5	7	8	11	8
Uvědomit si a přijmout vlastní chybu/y	2	4	4	9	3	8	7	10	7	2	3	1
Naučit se s druhými střídat v činnosti	2	4	1	6	4	4	11	7	9	1	5	6
Naučit se zodpovědnosti	1	2	2	0	2	3	9	4	5	10	12	10
Naučit zvládnání zklamání, prohry	3	5	6	6	6	8	10	6	5	1	3	1
Rozvinout schopnost zařadit se do skupiny	2	3	2	5	5	11	10	10	6	3	2	1
S navazováním kontaktu	0	3	1	2	7	9	10	9	7	8	1	3
S udržováním kontaktu	0	2	2	7	7	9	10	9	6	3	2	3
S pochopením mezilidských vztahů	6	10	5	4	4	10	9	6	4	1	0	1
Naučit důslednosti	2	2	2	3	5	6	9	6	10	6	7	2
Pochopit neverbální komunikaci	0	3	1	3	3	4	11	2	10	6	12	5
Rozvinout morálku	2	3	7	6	9	7	8	7	5	4	1	1
Zlepšit sebeovládání	1	4	2	5	5	9	9	8	6	5	3	3
Rozvinout empatii	1	4	2	6	5	7	10	8	7	3	3	4
Umět říct si o pomoc	3	4	5	8	8	10	8	6	4	1	2	1
Naučit akceptovat pravidla	0	3	2	6	3	7	11	11	7	3	3	4
Naučit udržovat pozornost	1	3	3	3	2	6	12	9	11	4	6	0
Naučit vyhodnocovat zážitky s ostatními	2	4	4	9	3	11	7	12	4	2	1	1
Naučit sdílet pocity s ostatními	2	3	3	5	7	8	12	9	8	1	1	1
Zlepšit orientaci v čase a prostoru	4	6	3	3	4	10	11	10	6	2	0	1
Naučit ochotě podělit se o psa/kontakt s ním	3	3	2	4	4	7	11	8	8	2	5	3
S překonáváním strachu	2	4	1	4	8	10	11	6	8	3	2	1
S překonáváním vlastních limitů	3	3	3	2	6	6	12	10	10	3	1	1
Zvýšit samostatnost	2	5	5	5	5	7	11	7	6	2	3	2
Poskytnout pocit soukromí	7	6	9	6	8	6	5	4	4	2	2	1
Se zvládnáním ztráty (domova, blízké osoby, zdraví...)	1	5	0	5	2	2	10	4	7	4	9	11
Se zlepšením verbální komunikace (komunikace slovy)	2	7	7	2	8	7	13	4	5	3	1	1
Zlepšit paměť	3	8	8	8	6	9	8	6	3	1	0	0
Aby se člověk orientoval na budoucnost, plánoval	3	5	4	4	5	7	12	6	6	1	4	3
Nahradit chybějící vztah s rodinou	2	7	2	6	3	2	10	4	10	2	6	6
Poskytnout pocit bezpečí	1	4	0	3	4	2	10	6	10	6	6	8

Naučit se přistupovat na kompromisy – u této otázky pouze 2 canisterapeuté a 2 lidé bez psů odpověděli „Nikdy“, „běžných“ majitelů psů tak ale odpovědělo 6, což je zajímavé. Celkově u této otázky přikládali větší možnosti psům canisterapeuté a za nimi lidé bez psů.

Naučit se tolerovat názor druhého – zde jsou celkově nejoptimističtější canisterapeuté, kteří volili nejvíce odpověď „Často“ (ve 14 případech), rozdíl mezi lidmi bez psů a „běžnými“ majiteli nebyl nijak zásadní, jen lidé bez psů o 2 více než „běžní“ majitelé zvolili odpověď „Nikdy“.

Najít s někým společnou řeč – v odpovědích se u této otázky odrazilo to, jak často lidé mluví o svých zvířatech a jak si tuto skutečnost uvědomují. Největší počet respondentů tak zvolil odpověď „Často“ (12 canisterapeutů, 12 „běžných“ majitelů psů a 11 lidí bez psů).

Naučit se dát někomu prostor k sebevyjádření – u této otázky jsou dle očekávání opět více optimisticky nakloněni canisterapeuté. Lidé bez psů v 8 případech zvolili odpověď „Nikdy“ (canisterapeuté ve 4 případech a „běžní“ majitelé psů v 5 případech), odpověď „Někdy“ si vybralo 9 „běžných“ majitelů psů a 4 lidé bez psů, rozdíl není tedy nijak zásadní, ale lze ho zaznamenat.

Přijmout pocit zodpovědnosti za druhé – odpovědi na tuto otázku jsou hodně vyrovnané. „Běžní“ majitelé psů zde volili častěji odpověď „Vždy“ (celkem 11 osob oproti 8 canisterapeutům a 8 lidem bez psů). Pes, a vlastně jakékoliv zvíře, je odkázáno na péči člověka a tak přijmutí zodpovědnosti za ně, ale i za své chování, je důležité. Člověk je vždy zodpovědný sám za sebe, ale jsou chvíle, kdy má zodpovědnost i za někoho dalšího.

Uvědomit si a přijmout vlastní chybu/y – nikdo není dokonalý, ale je důležité své chyby znát a uvědomovat si je. O některých chybách ani vědět nemusíme a uvědomíme si je právě až díky psovi. Na tuto otázku nejoptimističtěji odpovídali „běžní“ majitelé psů, v 10 případech zvolili odpověď „Často“ a ve 3 „Vždy“, canisterapeuté pak odpovídali obdobně jako lidé bez psů.

Naučit se s druhými střídat v činnosti – tato otázka je spíše zaměřena na canisterapeuty, i když v běžném životě se s tím jistě také často setkáváme. Všichni přeci nemohou mít psa v jeden okamžik a musejí se umět domluvit, co s ním kdo a kdy bude dělat. Více optimističtí jsou v tomto směru canisterapeuté a lidé bez psů, „běžní“ majitelé psů označili v podobném počtu všechny možnosti, není u nich patrný jednotný názor.

Naučit se zodpovědnosti - zde jednoznačně v optimismu převládají canisterapeuté. „Běžní“ majitelé psů a lidé bez psů jsou si odpověďmi na tuto otázku velmi blízcí.

Naučit zvládnání zklamání, prohry – ne vždy se člověku vše daří tak, jak by si představoval. Ale právě pes, který žije pouze přítomností, nás může mnohému naučit. Bývá to on, který za svým pánem přijde, položí mu hlavu do klína a očima říká to, co by člověk slovy nedokázal. Tohoto faktu si jsou dle odpovědí vědomi hlavně canisterapeuté. Ti v 10 případech zvolili odpověď „Často“ a v 1 případě odpověď „Vždy“, „běžní“ majitelé ve 3 případech zvolili odpověď „Vždy“ a v 6 „Často“. Nejvíce odpovědí „Nikdy“ (celkem 6) zvolili lidé bez psů – byl to dvojnásobek stejných odpovědí canisterapeutů (od „běžných“ majitelů se však jejich množství lišilo pouze o jednu).

Rozvinout schopnost zařadit se do skupiny - zde je poměrně výrazný rozdíl v odpovědích lidí bez psů (kteří jsou více skeptičtí) a ostatními. Canisterapeuté se v odpovědích od „běžných“ majitelů psů liší jen minimálně. Hlavně lidé, kteří se svým psem něco podnikají, si jsou tohoto aspektu vědomi.

S navazováním kontaktu – zde je opravdu značný rozdíl v odpovědích canisterapeutů a ostatních. Canisterapeuté jsou si skutečně dobře vědomi toho, že pes může s navazováním kontaktu hodně pomoci a také často pomáhá. „Běžní“ majitelé ani lidé bez psů, si toho dle jejich odpovědí, tak moc vědomi nejsou.

S udržováním kontaktu – odpovědi jsou poměrně vyrovnané, i když mírně větší optimismus lze zaznamenat v odpovědích canisterapeutů. Lidé bez psů jsou oproti nim mírně pesimističtější.

S pochopením mezilidských vztahů – zde jsou překvapivě v odpovědích pesimističtější „běžní“ majitelé psů než lidé bez psů. Canisterapeuté opět odpovídali výrazně optimističtěji.

Naučit důslednosti – výchova psa a ostatně i výchova dítěte vyžaduje důslednost a právě psi nás jí mohou naučit. Jsou si toho vědomi nejvíce canisterapeuté a obdobně i „běžní“ majitelé psů, o něco méně pak lidé bez psů.

Pochopit neverbální komunikaci – pes u člověka nerozumí ani tak slovům (jejich znalosti jsou zde omezené), ale hlavně tónu hlasu a řeči těla. U této otázky je velká podobnost mezi odpověďmi canisterapeutů a lidí bez psů. Obě skupiny odpovídaly obdobně. Oproti tomu „běžní“ majitelé psů jsou v pohledu na to, jak nám psi pomáhají pochopit neverbální komunikaci, o dost optimističtější než zbývající dvě skupiny.

Rozvinout morálku – v této otázce jsou nejoptimističtější dle předpokladů opět canisterapeuté a nejpesimističtější lidé bez psů. Lidé bez psů zvolili odpověď „Nikdy“ dokonce více než 3x častěji než canisterapeuté.

Zlepšit sebeovládání – canisterapeuté zde opět volili více odpovědi „Často“ a „Vždy“ oproti ostatním. Hlavně oni totiž mají zkušenost s tím, že jejich klienti někdy na svém sebeovládání musejí zapracovat, aby s nimi pes pracoval tak, jak oni chtějí.

Rozvinout empatii – o něco málo jsou zde opět optimističtější canisterapeuté. Ovšem „běžní“ majitelé psů oproti zbylým skupinám volili nejčastěji odpověď nikdy (ve 4 případech).

Umět říct si o pomoc – zde jsou odpovědi mírně odstupňované, žádné extrémní rozdíly v odpovědích však nejsou. Nejoptimističtěji opět odpovídali canisterapeuté, po nich „běžní“ majitelé psů a nakonec lidé bez psů.

Naučit akceptovat pravidla – lidé, kteří pečují, nebo jsou v kontaktu se psem, musí dodržovat určitá pravidla, tudíž i klienti. Canisterapeuté jsou si toho vědomi opět více, dokonce žádný z nich nezvolil odpověď „Nikdy“. Lidé bez psů si tuto skutečnost připouštějí méně, ale opět nejsou rozdíly nijak zásadní.

Naučit udržovat pozornost – je opět patrná větší skepse u lidí, kteří psa nemají, oproti ostatním. Canisterapeuté a „běžní“ majitelé psů odpovídali podobně.

Naučit vyhodnocovat zážitky s ostatními – v odpovědích na tuto otázku jsou překvapivě mnohem optimističtější „běžní“ majitelé psů. Až po nich následují canisterapeuté a lidé bez psů. Přitom jsem očekávala, že spíše canisterapeuté zde budou daleko optimističtější, když se canisterapie v takových věcech často vyžívá.

Naučit sdílet pocity s ostatními – opět jsou u této otázky více optimističtí canisterapeuté. Mezi „běžnými“ majiteli psů a lidmi bez psů jsou rozdíly minimální.

Zlepšit orientaci v čase a prostoru – tato otázka byla cílena spíše na canisterapeuty. Je ovšem docela překvapivé, že i u této otázky si poměrně vysoký počet respondentů ze skupiny „běžných“ majitelů psů zvolil odpověď „Často“ (celkem 10 lidí).

Naučit ochotě podělit se o psa/kontakt s ním – zde překvapivě nejoptimističtější v odpovědích byli „běžní“ majitelé psů. Lidé bez psů odpovídali srovnatelně se skupinou canisterapeutů.

S překonáváním strachu – u této otázky jasně převažují optimistické odpovědi canisterapeutů. „Běžní majitelé jsou o něco málo pesimističtější než lidé, kteří psa nemají.

S překonáváním vlastních limitů – v odpovědích na tuto otázku se naprosto shodují odpovědi lidí bez psů a odpovědi „běžných“ majitelů psů. Canisterapeuté jsou opět o něco optimističtější.

Zvýšit samostatnost – je zde patrný výraznější rozdíl v odpovědích canisterapeutů, kteří jsou o něco optimističtější než ostatní. „Běžní“ majitelé se od lidí bez psů neodlišují nijak výrazně, ale i přes to jsou jejich odpovědi mírně optimističtější.

Poskytnout pocit soukromí – odpovědi na tuto otázku byly ve výsledku spíše pesimistické, nejvíce odpovědi lidí bez psů. Canisterapeuté a „běžní“ majitelé psů odpovídali podobně.

Se zvládnutím ztráty (domova, blízké osoby, zdraví...) – u odpovědí na tuto otázku je zajímavé, že nejvíce optimističtí jsou s velkým rozdílem lidé bez psů. Celkem 11 respondentů označilo jako odpověď „Vždy“ a dokonce žádný si nevybral odpověď „Nikdy“. Za nimi následují „běžní“ majitelé psů, kteří však hned 5x vybrali odpověď „Nikdy“, ale na druhou stranu jich 9 zvolilo odpověď „Vždy“. Canisterapeuté mají názory spíše střídmější a nejvíce volili odpověď „Často“ (v 10 případech).

Se zlepšením verbální komunikace (komunikace slovy) – zde jsem předpokládala, že bude velký rozdíl v odpovědích canisterapeutů a nepletla jsem se. Canisterapie je v této oblasti výbornou metodou a právě canisterapeuté jsou si toho dobře vědomi. „Běžní“ majitelé psů a lidé bez psů pak odpovídali hodně podobně.

Zlepšit paměť – tato otázka stejně jako předchozí byla spíše odborná a očekávala jsem, že nejvíce optimističtí zde budou canisterapeuté. To se také potvrdilo, protože

odpověď „Nikdy“ si zvolili pouze 3 respondenti z této skupiny oproti 8 „běžným“ majitelům psů a 8 lidem bez psů. Je tedy patrné, že většina canisterapeutů o tomto efektu ví a ví, jak ho využít.

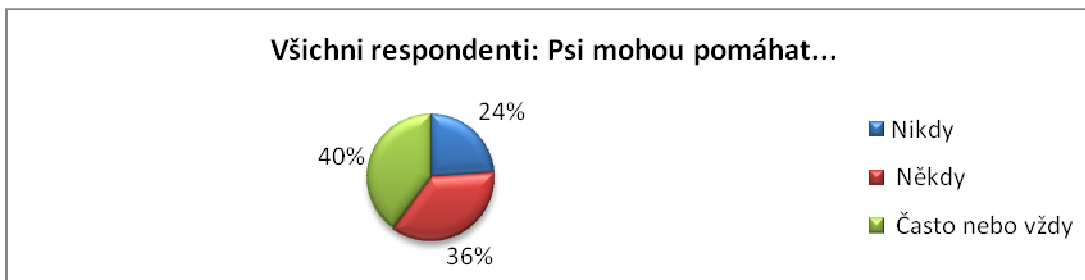
Aby se člověk orientoval na budoucnost, plánoval – zde se to může týkat hlavně starších lidí nebo lidí osamělých, pro které může být pes téměř smyslem života. I když canisterapeuté jako nejčastější odpověď volili „Často“, tak pouze jeden zvolil „Vždy“ (z ostatních skupin si odpověď „Vždy“ vybralo respondentů více, ale i více respondentů z těchto skupin zvolilo odpověď „Nikdy“ a „Někdy“).

Nahradit chybějící vztah s rodinou – u této otázky jsou patrné jakési dvě skupiny lidí. Jedni jsou přesvědčení, že vztah s rodinou prostě zvíře nahradit nemůže a druzí že může. A tyto dvě skupiny jdou napříč všemi skupinami. I když „běžní“ majitelé psů oproti ostatním skupinám označili více než 3x častěji možnost „Nikdy“, tak na druhou stranu 6 lidí z této skupiny označilo odpověď „Vždy“ (což byl stejný počet jako lidí bez psů ale 3x více než canisterapeutů). Celkově by se však dalo říci, že nejvíce optimističtí jsou zde překvapivě lidé, kteří psa nemají.

Poskytnout pocit bezpečí – když lidé odpovídali na tuto otázku, jistě se zamysleli i nad plemenem psa, který by člověku tento pocit mohl dodat. Proto neodpovídali všichni „Vždy“ (i když ani těchto odpovědí nebylo zrovna málo). Přeci jen, malá čivava svého pána příliš neochrání, na druhou stranu může ale i ona na nebezpečí svého pána upozornit). Nejvíce optimističtí zde však celkově byli lidé bez psů (u nich chybí ta konkrétní představa jejich psa), oproti tomu „běžní“ majitelé psů byli v porovnání s ostatními mnohem skeptičtější.

Celkové výsledky - Z následující tabulky četnosti odpovědí jednotlivých skupin je patrné, že canisterapeuté se na možnosti pomoci psů lidem dívají mnohem optimističtěji, následují „běžní“ majitelé psů a pak lidé bez psů, hypotéza se tedy potvrdila.

nikdy			někdy			často			vždy			C=canisterapeut
C	M	B	C	M	B	C	M	B	C	M	B	M="běžný" majitel psa
74	150	116	162	176	242	354	252	246	110	122	96	B=člověk bez psa

6.4 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZY

Hypotéza se z větší části potvrdila. Lidé si ve většině případů psa pořizují jako společníka, mnohem méně pak lidé volili ostatní možnosti, ze kterých podle mého odhadu byla volena častěji možnost „Na sport“ a dále pak „Na chov“ a „Na výstavy“, oproti tomu ale možnost „Na hlídání“ zvolili jen 4 respondenti, možnost „Přímo pro canisterapii“ si zvolilo 7 canisterapeutů, takže zde byl můj odhad správný. Moje domněnka o tom, proč lidé nemají psa, byla také správná, nejčastější odpověď na otázku, proč nemají psa, byla „Nevyhovující prostory“ následovaná „Nedostatek času“.

Předpoklad, že canisterapeuté se svými psi tráví více času než „běžní“ majitelé psů se nepotvrdil, potvrdil se ale fakt, že psi využívaní při canisterapii chodí na procházky častěji i fakt, že canisterapeut se svými psy chodí na větší počet procházek z celkového počtu procházek, které pes absolvuje. Také více canisterapeutických psů spí v posteli, i když třeba jen výjimečně. Potvrdil se i předpoklad, že lidé, kteří psa nemají, mnoho procházek ve všední dny neabsolvují. To, že by lidem bez psů pes v posteli spíše vadil, je trochu sporné, větší počet jich sice odpověděl na otázku, zda by jim pes v posteli vadil „Ano“, ale pokud se sečtou odpovědi „Ano, Spíše ano“ a „Ne, Spíše ne“, tak je součet stejný.

Větší váhu chování psa k nějakému člověku skutečně přikládají lidé bez psů a pak až canisterapeuté, hypotéza se tedy v tomto bodě nepotvrdila a výsledek mě sice překvapil, ale je možné si ho zdůvodnit – lidé, kteří se psem nemají příliš zkušeností, mohou mít o jeho schopnostech zkreslenou představu a tak mu přisuzují lepší schopnosti, než jaké ve skutečnosti má.

Dále se potvrdila moje hypotéza v tom, jak by se lidé zachovali, kdyby jejich partner neměl rád jejich zvíře. Opravdu by většina z nich zvolila možnost, že by se ho pokusili změnit, kdyby to ovšem nevyšlo, radši by partnera opustili. Další častá odpověď

na tuto otázku byla „Nevím“, což je pochopitelné, protože dokud to člověk opravdu nezažije, nemůže si být svou reakcí naprosto jistý.

Výzkum potvrdil také fakt, že lidé o svých psech mluví poměrně často a je to jejich oblíbené a časté téma k hovoru, zdá se však, že mluví hlavně s dalšími majiteli psů. Canisterapeuté však o svých psech hovoří podle odpovědí méně, než „běžní“ majitelé psů, v tomto bodě se tedy hypotéza nepotvrdila. Má domněnka, že o tom, že pes slouží jako jakýsi urychlovač sociálního kontaktu, budou více přesvědčeni canisterapeuté, se zcela potvrdila.

Hypotéza zaměřená na vnímání možností toho, jak pes dokáže ovlivňovat sociální stránku člověka, se potvrdila. Canisterapeuté jsou o možnostech terapie za pomoci psa přesvědčeni více, než „běžní“ majitelé psů. Nejpesimističtější jsou pak lidé, kteří psa nemají.

Důležitý ale může být i náhled na celkový souhrn těchto odpovědí. 44% respondentů uvedlo, že v uvedených sociálních oblastech mohou psi lidem pomoci nebo již pomáhají „Často“ nebo i „Vždy“ a dalších 35% alespoň „Někdy“. Přesvědčení, že by psi v dané oblasti neměli vliv vůbec vyjádřili respondenti pouze v 21% případů, tedy na pomezí jedné pětiny.

7 ZÁVĚR

V dnešní přetechnizované a neosobní době mnoho lidí touží mít kousek přírody doma. A tím kouskem přírody jsou v poslední době stále častěji právě zvířata, která se ze zahrad, stájí a dalších míst stěhují do našich domovů a hlavně do našich srdcí. Lidé jsou si vzájemně stále vzdálenější a zdá se, že čím více se vzdalují od sebe navzájem, tím blíže mají ke svým zvířatům. Bohužel se najdou ale i opačné případy, kdy lidé berou zvířata pouze jako symbol prestiže a svého postavení nebo zvířatům dokonce ubližují. Ale i to k dnešní době patří.

I přes všechny plusy, které jsem ve své práci uvedla, není animoterapie zázračnou metodou, která vyřeší každý problém, jak se někdy může zdát. Nabízí však i možnosti, které jiné metody neposkytují. Měl by ji provádět odborník, který ví, co dělá. Je to zkrátka další možnost, jak někomu pomoci a je dobré, aby se o ní lidé dozvěděli více. Je často vnímána jako nevědecká a to hlavně proto, že ne vše lze vědecky podložit přesnými čísly. A lidé, kteří ji dělají, to vědí a věří v to, že zvíře nějak vycítí, jak člověku může pomoci. Ale jak tohle podložit důkazy? Je to zkrátka něco mezi nebem a zemí, můžeme toho využívat, ale ne všechno umíme přesně vysvětlit.

Věřím, že moje práce poslouží lidem, kteří se o tuto problematiku zajímají. Obsahuje souhrn informací z více publikací se zaměřením na sociální stránku člověka a na možnosti, jak pomocí animoterapie tuto oblast ovlivňovat. Práce bude také poskytnuta organizaci Anitera o. p. s., která se animoterapií zabývá a ta ji může dále využívat pro své potřeby nebo v rámci práce se studenty. Tato organizace nabízí pomoc studentům, kteří se o animoterapii zajímají a píše o ní např. nějakou práci, lidem, kteří by rádi se svým psem dělali canisterapii (pořádá pro ně kurzy a canisterapeutické zkoušky), a v neposlední řadě rozšiřuje povědomí o animoterapiích mezi veřejnost. Díky tomu, že jsem psala bakalářskou práci na toto téma, jsem se s touto organizací dostala do užšího kontaktu a momentálně pro ně zajišťuji práci se studenty.

8 SEZNAM LITERATURY

1. GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-789-3.
2. GALAJDOVÁ, Lenka a GALAJDOVÁ, Zdenka. *Canisterapie: Pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál, 2011. 168 s. ISBN 978-80-7367-879-1.
3. KOLEKTIV AUTORŮ. *Povídání o canisterapii*. Vyškov: PIAFA, 2000. 48 s.
4. KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. 334 s. ISBN 978-80-7322-109-6.
5. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
6. *Mezinárodní seminář o zooterapiích k tvorbě metodiky: sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. 90 s. ISBN 80-239-3591-7.
7. MÜLLER, Oldřich. *Terapie ve speciální pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 295 s. ISBN 80-244-1075-3.
8. NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. Praha: Albatros, 2006. 160 s. ISBN 80-00-01809-8.
9. ODENDAAL, Johannes. *Zvířata a naše mentální zdraví: Proč, co a jak*. Praha: Nakladatelství Brázda, 2007. 176 s. ISBN 978-80-209-0356-3.
10. PODUSCHKA, Walter. *Zvířata v domovech nejen pro seniory: Příručka pro návštěvní programy, držení a chování zvířat*. Praha: HESTIA, 1999. 37 s. ISBN 80-238-9506-0.
11. *Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat 2008 sborník příspěvků*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2008. 119 s. ISBN 978-80-213-1773-4.
12. *Zvíře jako partner a průvodce člověka: sborník ze semináře konaného ve dnech 12. až 14. září 1997 ve Slapech nad Vltavou*. Praha: Archa, 1999. 40 s.

13. ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. Oficiální slovník ČHS 03_2009. *Česká hiporehabilitační společnost* [online]. 19.01.2010 [cit. 2012-02-04]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.cz/index.php/repository?func=startdown&id=132>

14. Delfinoterapie.cz [online]. 2011 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://www.delfinoterapie.cz/>

9 RESUMÉ

Animoterapie je léčba za pomoci zvířat. Využívání zvířat pro léčbu má poměrně dlouhou historii, ale moderní historie animoterapie je velice krátká a její počátek se datuje do 60. let 20. století. Animoterapii můžeme dělit podle mnoha hledisek na různé druhy. S touto metodou jsou však spojeny i některé problémy.

Animoterapii lze provádět i v ústavních zařízeních. Má zde význam jak pro klienty, tak i pro personál. V ústavech funguje animoterapie buď jako rezidentní nebo návštěvní program. Rezidentní znamená, že zvíře žije přímo v ústavu. Při návštěvním programu dochází do zařízení někdo zvenčí, nejčastěji dobrovolník.

V práci se zabývám hlavně možnostmi ovlivňování sociální stránky osobnosti klienta animoterapií. Výhodná je např. při rozvoji komunikace, sebevědomí, empatie a sociální přizpůsobivosti. Uplatní se i při zlepšování sociálních dovedností lidí s nějakým druhem postižení, ať už mentálním, tělesným nebo smyslovým. Ne každé zvíře je vhodné pro každého klienta nebo pro každý problém, proto jsou v práci popsány i možnosti animoterapie podle zvířecího druhu. Ani otázka věku není zanedbatelná a je proto podrobně rozpracována.

Dále popisuji dva vybrané projekty, které podle mě stojí za pozornost. Jedním je projekt Pejsek – jedná se o resocializační program zaměřený primárně na mladistvé delikventy. Druhým projektem je delfinoterapie pro děti z dětských domovů – jedná se o nový projekt organizace Anitera a v ČR je ojedinělý.

Ve výzkumné části jsem formou dotazníků zjišťovala, jak se liší zkušenosti canisterapeutů, lidí, kteří se psem canisterapii nedělají a lidí bez psů, s možnostmi rozvoje sociální stránky osobnosti člověka. Tento výzkum ukázal, že právě canisterapeuté jsou o schopnostech psů přesvědčeni více, než lidé, kteří canisterapii se psem neprovazují. Lidé, kteří psa nemají, odpovídali nejpesimističtěji.

Animal-assisted therapy is special kind of medical treatment with the help of animals. Despite the utilization of animals for medical purposes has quite long history, the modern version of this method's history is much shorter. The first attempts were made around the sixties. Animal-assited therapy can be divided into various types in many ways. Nevertheless, this method has certain deficiencies.

Animal-assisted therapy can be performed in medical institutions, where it serves not only the patients, but also the staff. The therapy is done in two ways: the "residential" or the "visiting" program. Residential program means that the animal lives in the institution, while the visiting program means that the animal is brought to the institution from another place, most likely by some volunteer interested or educated in this field.

In this thesis I focus mostly on the effects of animal-assisted therapy on social aspects of personality of single person – a client. It has positive effects on development of communication, self-reliance, empathy and social adaptability. It can be applied to improve social skills of all disabled people, no matter if mentally, physically or sensorially challenged. However, not every animal is suitable for everyone or any problem, and that is why this thesis describes types of animal-assisted therapy with different kinds of animals. The question of age is also a relevant topic, so it is defined here too.

I devoted the nex part of work to study of two selected projects, which are worthy of attention. First project named "Pejsek", which is re-socializing program primarily focused on young delinquents. The other project is dolphin-assisted therapy for children from orphanages – it is a new project of organization called "Anitera" and it is unique in Czech Republic.

I conducted a research using questionnaires, where I investigated the experiences of therapists involved in dog-assisted therapy, dog owners not involved in dog-assisted therapy and people without dogs, regarding the possibility of improvement of the social aspects of human personality. This research proved that therapists using dogs are more sure about special abilities of dogs than people who do not do dog-assisted therapy. People who do not have dogs replied most pessimistically.

